

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Białymstoku

LBI.410.23.4.2023

**Pan
Michał Krzysiak
Dyrektor Białowieskiego Parku Narodowego
Białowieski Park Narodowy
Park Pałacowy 11, 17-230 Białowieża**

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/062 – Zarządzanie ochroną przyrody w parkach narodowych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Białowiecki Park Narodowy ¹ , Park Pałacowy 11, 17-230 Białowieża
Kierownik jednostki kontrolowanej	Michał Krzysiak, Dyrektor BPN od 7 lutego 2018 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami.2. Opracowanie dokumentacji niezbędnej do planowania i realizacji ochrony przyrody parku narodowego i zarządzania jej zasobami.3. Realizacja zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami oraz ich wpływ na zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych parku.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2023 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych, z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem).
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Krzysztof Gołębiewski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/158/2023 z 18 września 2023 r.2. Monika Staszkiwicz, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LBI/157/2023 z 18 września 2023 r. (akta kontroli str. 1-4)

¹ Dalej *BPN* lub *Park*.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623. Ustawa zwana dalej *ustawą o NIK*.

II. Ocena ogólna kontrolowanej działalności³

OCENA OGÓLNA

W latach 2019–2023 (do końca III kwartału) Park prawidłowo oraz w miarę posiadanych możliwości finansowych realizował zadania związane z ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami. Zapewniały to odpowiednia struktura organizacyjna BPN, uregulowania wewnętrzne i odpowiednie kwalifikacje pracowników. Przy czym wykształcenie czterech (z 42) osób nie odpowiadało wymaganiom, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na stanowiskach w Służbach Parków Narodowych.

Projekt planu ochrony BPN został opracowany i przekazany do ministra właściwego ds. środowiska w wymaganym terminie. Zawarto w nim informacje określone w art. 20 ust. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁴, w tym m.in. cele ochrony oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji, działania ochronne na obszarach ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, identyfikację oraz wskazanie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków.

Park prawidłowo realizował zadania ochronne wynikające z planu ochrony. Część z nich – w wyniku bieżących obserwacji lub ze względu na brak środków finansowych – modyfikowano lub przesuwno na kolejne lata. Na obszarach ochrony ścisłej wykonywano je we własnym zakresie, zaś na pozostałych (czynnej i krajobrazowej) zlecano je również podmiotom zewnętrznym (siedem analizowanych postępowań o udzielenie zamówień publicznych przeprowadzono zachowując stosowne przepisy ustaw i wewnętrzne procedury). Zgodnie z założeniami określonymi w planie ochrony prowadzono monitoring przyrodniczy oraz zwalczano zidentyfikowane w BPN gatunki obce. Obszar Parku udostępniano zgodnie z ustalonymi zasadami, w oparciu o istniejącą infrastrukturę turystyczną. Prowadzono także działania edukacyjne i promocyjne.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe kontrolowanej działalności⁵

OBSZAR

1. Warunki organizacyjne realizacji zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami

Opis stanu faktycznego

1.1. Park położony jest w północno-wschodniej części Polski, w województwie podlaskim i zajmuje centralną część Puszczy Białowieskiej. Jego powierzchnia wynosi 10.517,27 ha⁶, z czego 10.516,47 ha stanowią grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym, a 0,8 ha grunty prywatne. Powierzchnia lasów wynosi 9.967,23 ha (94,8%), użytków rolnych 19,87 ha (0,19%), wód 17,92 ha (0,17%), nieużytków 455,53 ha (4,3%) i pozostałych obszarów – 56,72 ha (0,5%). Ochroną ścisłą objęto 6.059,55 ha⁷ (57,6%), czynną – 4.104,60 ha⁸ (39%) i krajobrazową – 353,12 ha⁹ (3,4%). W okresie objętym kontrolą nie włączano nowych obszarów do granic Parku i nie wyłączało już istniejących. BPN w całości jest objęty specjalnym obszarem ochrony siedlisk i obszarem specjalnej ochrony ptaków Puszcza Białowieska (PLC 200004). Obszar ten został zatwierdzony jako obszar mający znaczenie dla Wspólnoty 1 października 2007 r. i zgłoszony jako obszar specjalnej ochrony ptaków 1 czerwca 2004 r. Granice części obszaru Natura 2000 PLC 200004 pokrywają się z granicami Parku. Obszar BPN, z wyjątkiem Parku Pałacowego, stanowi fragment obiektu światowego dziedzictwa UNESCO o nazwie „Białowieża Forest”.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Dz.U. z 2023 r. poz. 1336 ze zm. Dalej: *uop* albo *ustawa o ochronie przyrody*.

⁵ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Wg stanu na 1 lipca 2023 r., zgodnie z danymi którymi dysponował Park.

⁷ W tym 5.820,69 ha lasów i 238,86 ha nieużytków.

⁸ W tym 3.875,22 ha lasów, 1,01 ha użytków rolnych, 11,23 ha wód, 216,66 ha nieużytków i 0,48 pozostałych gruntów.

⁹ W tym 271,32 ha lasów, 18,86 ha użytków rolnych, 6,69 ha wód, 0,01 ha nieużytków i 56,24 ha pozostałych gruntów.

Do najważniejszych przedmiotów ochrony w Parku należą:

- siedliska przyrodnicze: bogate florystycznie górskie i niżowe murawy bliźniczkowe (w tym podtyp siedliska z rzędu nardetalia), niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie, łąka środkowoeuropejska i subkontynentalna, bory i lasy bagienne i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne (w tym borealna świerczyna bagienna, subborealna brzezina bagienna i bór sosnowy bagienny), łąki wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe, olsy źródliskowe,
- zwierzęta: [1] ptaki: bocian czarny, trzmielozad, jarzębatka, orlik krzykliwy, jarząbek, gąsiorek, derkacz, siniak, sóweczka, włośchatka, lelek, dzięcioł zielonosiwy, dzięcioł czarny, dzięcioł średni, dzięcioł białostrzygi, dzięcioł trójpalczasty, muchołówka mała, muchołówka białoszyska, [2] ssaki: mopek, bóbr europejski, wilk, wydra, ryś, żubr, [3] płazy i gady: traszka grzebieniasta, [4] bezkręgowce poczwarówka zwężona, poczwarówka jajowata, czerwończyk nieparek, przeplatka aurinia, pachnica dębowa, bogatek wspianiały, zgniotek cynobrowy, ponurek Schneidera, rozmiarz kolweński, konarek tajgowy, zagłębek bruzdkowany,
- rośliny: leniec bezpodkwiatkowy, sasanka otwarta, rzepik szczeciniasty.
(akta kontroli str. 147, 170-172, 465)

1.2. Zgodnie z regulaminem organizacyjnym, wprowadzonym zarządzeniem Dyrektora Parku nr 10 z dnia 1 czerwca 2022 roku¹⁰, w strukturze BNP wyodrębniono siedem komórek oraz dwa samodzielne stanowiska realizujące zadania z zakresu ochrony przyrody¹¹, tj.:

- Dział Naukowo – Edukacyjny (w którym zatrudnionych jest dziewięć osób), zajmujący się m.in.: nadzorowaniem i prowadzeniem prac naukowo-badawczych i monitoringiem zmian zachodzących w przyrodzie Parku zgodnie z planem ochrony, prowadzeniem działalności edukacyjnej (w tym przygotowaniem materiałów i wydawnictw), opiniowaniem opracowań naukowych i ekspertyz dotyczących Parku, współpracą z placówkami oświatowymi, kulturalnymi i turystycznymi oraz środowiskiem naukowym w zakresie realizowanych zadań, gromadzeniem i zabezpieczaniem dokumentacji naukowej, prasowej, fotograficznej, kartograficznej itp., prowadzeniem biblioteki i czytelnicy, prowadzeniem zbiorów fizjograficznych Parku i Puszczy Białowieskiej, bieżącym opracowywaniem uzupełnianiem i przygotowywaniem do publikacji bibliografii Parku, prowadzeniem redakcji technicznej kwartalnika „Parki Narodowe i Rezerваты Przyrody”,
- Dział Udostępniania Parku (17 osób), realizujący takie zadania jak: planowanie, koordynacja, organizacja i wykonywanie obsługi ruchu turystycznego na terenie Parku, przygotowywanie i aktualizacja oferty turystycznej oraz materiałów informacyjnych, opracowywanie szlaków i ścieżek edukacyjnych, prowadzenie Muzeum Przyrodniczo-Leśnego, Punktu Informacji Turystycznej oraz pawilonu w Rezerwacie Pokazowym Żubrów, współpraca z podmiotami turystycznymi w zakresie realizowanych zadań, udział w targach i innych wydarzeniach promujących ofertę turystyczną Parku, przygotowywanie dokumentacji i udział w postępowaniach przetargowych w sprawach związanych z udostępnianiem Parku, przygotowywanie wniosków, realizacja i rozliczanie dotacji z funduszy pozabudżetowych,
- Zespół ds. Ochrony Przyrody (sześć osób), do zadań którego należy m.in.: koordynowanie planowania rzeczowego: rocznego i wieloletniego oraz sprawozdawczość w tym zakresie, prowadzenie spraw związanych z NATURĄ 2000 na terenie Parku, koordynacja monitoringu oraz rejestracja informacji wynikających z monitorowania zasobów przyrodniczych Parku (wraz z prowadzeniem kontroli w terenie), zbieranie, gromadzenie, przetwarzanie i udostępnianie danych związanych z realizowanymi zadaniami ochronnymi, stanem przyrody, liczebnością populacji zwierzęcych, zbiorowisk roślinnych oraz innych składników przyrody ożywionej i nieożywionej, aktualizacja, udostępnianie i obsługa geoportalu Parku, przygotowywanie wniosków i aplikacji o dotacje z funduszy celowych i pozabudżetowych, udział w postępowaniach o udzielanie zamówień publicznych

¹⁰Wcześniej zarządzenie nr 2/2019 Dyrektora Białowieskiego Parku Narodowego z dnia 11 stycznia 2019 roku w sprawie wprowadzenia Regulaminu Organizacyjnego BPN.

¹¹ Ponadto ochroną przyrody i zarządzaniem jej zasobami zajmuje się trzysobowa Dyrekcja Parku.

w zakresie realizacji zadań związanych z ochroną przyrody, koordynacja prac wynikających z wpisu Parku na listy UNESCO,

- Obręb Ochronny Ośrodek Hodowli Żubrów (19 osób), wykonujący następujące zadania: prowadzenie zagrodowej hodowli żubrów na wydzielonym i urządzonym obszarze leśnym (rezerwaty hodowlane nr 1 i 2), prowadzenie rezerwatu pokazowego w celu ekspozycji i udostępniania zwierząt, nadzór i opieka nad populacją żubrów żyjących w stanie wolnym na terenie Puszczy Białowieskiej, prowadzenie Ośrodka Rehabilitacji Zwierząt (wydzielone części rezerwatu nr 3 i 4), współpraca z instytucjami naukowymi zajmującymi się hodowlą restytucyjną żubrów w kraju i za granicą, współpraca z Redakcją Księgi Rodowodowej Żubrów (KRŻ) w zakresie przekazywania i aktualizacji niezbędnych danych, udzielanie konsultacji współpracującym podmiotom na temat hodowli żubrów i innych gatunków zwierząt znajdujących się w rezerwacie pokazowym, wykonywanie czynności związanych z udzielaniem zamówień publicznych z zakresu działania OHŻ, przygotowywanie, realizowanie i rozliczanie wniosków o dotacje,
- Obręb Ochronny Rezerwat (20 osób), zajmujący się planowaniem oraz realizacją ustaleń i zadań przewidzianych w planie ochrony (w tym wykonywanie zabiegów związanych z czynną ochroną przyrody), prowadzeniem monitoringu składników przyrody Parku, wykonywaniem czynności związanych z organizacją i obsługą ruchu turystycznego na terenie Obrębu (w tym konserwacji szlaków i urządzeń turystycznych), wykonywaniem czynności związanych z udzielaniem zamówień publicznych z zakresu działania Obrębu, przygotowywaniem, realizowaniem i rozliczaniem wniosków o dotacje, zabezpieczeniem Obrębu pod względem przeciwpożarowym i ochrony mienia, zapewnieniem ochrony znaków granicznych, utrzymaniem dróg leśnych i linii podziału powierzchniowego na terenie Obrębu,
- Redakcja Księgi Rodowodowej Żubrów (dwie osoby), do zadań której należy: prowadzenie spraw związanych z dokumentowaniem rodowodów żubrów dla całej populacji światowej (hodowla zamknięta), pośrednictwo w kontaktach pomiędzy poszczególnymi hodowcami żubrów w ramach restytucyjnej hodowli żubra, przygotowywanie corocznie do druku KRŻ, prowadzenie statystyki liczebności żubrów, prowadzenie archiwum danych KRŻ oraz ich okresowa digitalizacja i archiwizacja, przygotowywanie informacji o stanie hodowli żubrów według potrzeb Dyrektora Parku,
- Posterunek Straży Parku (cztery osoby), do zadań którego należy: wykonywanie czynności przygotowawczych związanych ze ściganiem sprawców szkodnictwa, w tym naruszania przepisów o ochronie przyrody oraz zasad określonych w planie ochrony Parku, udzielanie pracownikom obrębów i obwodów ochronnych pomocy w zakresie ochrony przed wszelkim szkodnictwem, działania profilaktyczne w celu ograniczenia szkodnictwa oraz likwidacji nielegalnego obrotu drewnem, płodami runa leśnego i roślinnością leśną, prowadzenie spraw związanych z postępowaniem mandatowym, współpraca z Policją i Strażą Graniczną, prowadzenie magazynu broni i amunicji według obowiązujących w tym zakresie przepisów,
- samodzielne stanowisko ds. ochrony przyrody - lekarz weterynarii realizujący zadania takie jak: opieka weterynaryjna w rezerwach hodowlanych, rezerwacie pokazowym oraz na terenie hodowli wolnej, uczestniczenie przy odłowach, transporcie oraz wysyłce do innych ośrodków żubrów oraz innych zwierząt, uczestniczenie przy eliminacjach żubrów i innych zwierząt, prowadzenie immobilizacji, rehabilitacja i leczenie zwierząt przetrzymywanych w OHŻ (w tym również w Ośrodku Rehabilitacji Zwierząt), uczestniczenie w corocznej inwentaryzacji żubrów w rejonie Puszczy Białowieskiej, monitorowanie zdrowia zwierząt łownych i chronionych, informowanie Dyrektora Parku o wszelkich spostrzeżeniach związanych z nienaturalnym zachowaniem się zwierząt oraz o innych sprawach istotnych dla funkcjonowania rezerwatów i hodowli wolnej żubrów w Puszczy Białowieskiej,
- samodzielne stanowisko ds. zamówień publicznych; osobie zatrudnionej na tym stanowisku powierzono udział w wykonywaniu zadań i czynności w zakresie formalno-prawnego przygotowania i przeprowadzenia postępowań o udzielenie zamówień publicznych, zgodnie z zasadami i trybami określonymi w ustawie Prawo zamówień publicznych oraz wewnętrznym regulaminie udzielania zamówień (w tym m.in.:

sprawowanie kontroli nad prawidłowym oszacowaniem wartości przedmiotu zamówienia, opracowywanie projektów specyfikacji istotnych warunków zamówienia, stały udział w pracach komisji przetargowej, dokumentowanie podejmowanych w postępowaniu czynności, zamieszczanie ogłoszeń w Biuletynie Zamówień Publicznych oraz w Dzienniku Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, sporządzanie rocznego sprawozdania z udzielonych zamówień publicznych i przesyłanie go do Urzędu Zamówień Publicznych, sprawowanie kontroli nad prawidłowym przygotowaniem postępowań, prowadzenie rejestru zamówień do 130 tys. zł). (akta kontroli str. 6-52)

Analiza zakresów obowiązków 20 pracowników zaangażowanych w ochronę przyrody wykazała, że powierzone im zadania miały odzwierciedlenie w ich zakresach czynności. (akta kontroli str. 53)

1.3. Spośród 82 osób realizujących zadania z zakresu ochrony przyrody 38 zatrudnionych w Służbie Parku posiadało kwalifikacje określone w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie stanowisk oraz wymagań kwalifikacyjnych, jakie powinni spełniać pracownicy zatrudnieni na poszczególnych stanowiskach w Służbach Parków Narodowych¹², czworo zaś nie miało wymaganego wykształcenia (co szerzej opisano w sekcji *stwierdzone nieprawidłowości*). Pozostali pracownicy posiadali wykształcenie wyższe kierunkowe (10), policealne (2), średnie (20), zawodowe (6), podstawowe (2) oraz dodatkowe kwalifikacje w formie studiów podyplomowych, kursów specjalistycznych, dodatkowych uprawnień itp. (akta kontroli str. 54-56)

W latach 2019-2023 przeprowadzono 18 konkursowych postępowań rekrutacyjnych oraz 10 naborów bez ogłoszenia. W wyniku analizy pięciu konkursów stwierdzono, że jedna z dwóch osób, które zostały zatrudnione w Służbie Parku (kierownik Działu Naukowo-Edukacyjnego) legitymowała się odpowiednim wykształceniem oraz stażem pracy, druga zaś (specjalista ds. ochrony przyrody – lekarz weterynarii) nie miała wymaganego wykształcenia¹³ (zagadnienie opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*). BPN posiadał pełną dokumentację z przeprowadzonego w 2023 roku naboru na stanowisko specjalisty w Dziale Naukowo-Edukacyjnym. W pozostałych przypadkach nie dysponował:

- ogłoszeniem o przeprowadzonym w 2022 roku naborze na stanowisko hodowcy, a także protokołem z tego postępowania i informacją o rozstrzygnięciu konkursu,
- protokołem z postępowania oraz informacją o rozstrzygnięciu w 2019 roku naboru na stanowisko specjalisty ds. ochrony przyrody – lekarza weterynarii,
- ogłoszeniem o naborze oraz informacją o rozstrzygnięciu w 2022 roku naboru na stanowisko specjalisty odpowiedzialnego za wydawnictwa w Dziale Naukowo-Edukacyjnym,
- informacją o rozstrzygnięciu w 2019 roku konkursu na stanowisko kierownika Działu Naukowo-Edukacyjnego. (akta kontroli str. 57-77)

Dyrektor Parku wyjaśnił: *Przeprowadzone w latach 2019-2023 postępowania konkursowe w wielu przypadkach nie posiadają na dzień dzisiejszy archiwalnych notatek związanych z prowadzonymi postępowaniami. Brak jest procedur (wytocznych) mówiących o sposobie archiwizacji i przechowywania dokumentów związanych z rekrutacją. Zgodnie z tym co udało się odzyskać z archiwalnych ogłoszeń zamieszczanych na stronie Białowieskiego Parku Narodowego, związanych z naborami na wolne stanowiska pracy, pragnę poinformować iż:*

- *nabór na stanowisko hodowcy został zamieszczony na początku 2022 r. na stronie internetowej, o czym świadczą złożone aplikacje nawiązujące do ogłoszenia, natomiast nie dysponujemy dokumentem potwierdzającym ten fakt. Przyjęcie do pracy Pana M. B. nastąpiło najprawdopodobniej poza konkursem na podstawie złożonych dokumentów aplikacyjnych;*

- *nabór na stanowisko kierownika działu naukowo-edukacyjnego odbył się na podstawie ogłoszenia o naborze zamieszczonego na stronie internetowej we wrześniu 2019 roku (w załączeniu), po przeprowadzeniu rozmów kwalifikacyjnych komisja wybrała panią M.K i sporządziła na tę okoliczność notatkę. Informacja o rozstrzygnięciu postępowania nie została*

¹² Dz. U. z 2005 r. Nr 89 poz. 753. Dalej: *rozporządzenie w sprawie stanowisk w Służbach Parków Narodowych*.

¹³ Pozostałe trzy osoby zostały zatrudnione na stanowiskach specjalistów w Dziale Naukowo-Edukacyjnym (dwa etaty) oraz hodowcy.

zamieszczona na stronie internetowej. W związku z rezygnacją pani M.K. z podpisania umowy o pracę, podjęto decyzję o zatrudnieniu pani B.I., co potwierdza sporządzona notatka z postępowania konkursowego (w załączeniu) bez zamieszczenia informacji na stronie internetowej;

- na ogłoszenie o naborze na stanowisko lekarza weterynarii, którego potwierdzenia zamieszczenia na stronie internetowej na dzień dzisiejszy nie posiadamy w zasobach archiwalnych, jedynie dysponujemy korespondencją mailową z czterema uczelniami gdzie załącznik stanowiło ogłoszenie, nie stwierdziliśmy wpływu dokumentów aplikacyjnych. Po otrzymaniu podania o pracę i CV od Pani E. P.-K. w późniejszym terminie (bez ponownej procedury konkursowej) i przeprowadzeniu bezpośredniej rozmowy z zainteresowaną, pozytywnie rozpatrzono podanie o przyjęcie do pracy. Notatka z adnotacją o zatrudnieniu została sporządzona na w/w dokumencie bez zamieszczenia informacji na stronie internetowej;

- na stanowisko specjalisty odpowiedzialnego za wydawnictwa PN w ramach Działu Naukowo-Edukacyjnego zatrudniono pracownika na podstawie dostarczonych odpowiedzi na ogłoszenie o naborze na stanowisko specjalisty ds. edukacji. Podjęto decyzję o przeprowadzeniu rozmowy z osobą, której dokumenty aplikacyjne znajdowały się w posiadaniu Parku i wynikało z nich, iż spełnia kwalifikacje predysponujące do pracy na stanowisku specjalisty ds. redakcji kwartalnika, a w bezpośredniej rozmowie potwierdziła chęć pracy w Białowieskim Parku Narodowym. Nie ogłaszano odrębnego naboru i nie zamieszczano informacji o zatrudnieniu, sporządzono jedynie notatkę służbową (...).

(akta kontroli str. 803-804)

W okresie objętym kontrolą pracownicy Parku wzięli udział w 102 formach podnoszenia kompetencji z czego 42 dotyczyło szkoleń, warsztatów i konferencji związanych z ochroną przyrody i zarządzania jej zasobami, w tym m.in.:

- w 2019 roku łącznie 13 osób wzięło udział w: szkoleniu dotyczącym realizacji i rozliczania projektu współfinansowanego z POIiŚ 2014-2020 pt.: „Kompleksowa ochrona żubra w Polsce”, konferencji „Ekofilozofia – przyroda obszarów chronionych”, warsztatach szkoleniowych w ramach projektu PL-BY-UA dotyczącego zachowania bioróżnorodności, konferencji poświęconej hodowli żubra,
- w 2020 roku 18 osób uczestniczyło w cyklu szkoleń dotyczących pracy na drzewach trudnych oraz w konferencji na temat zwierząt nieudomowionych,
- w 2021 roku 13 osób wzięło udział m.in. w szkoleniu podstawowym dla funkcjonariuszy Straży Parku, konferencji parazytologicznej oraz konferencji „Stan i ochrona widnych lasów oraz związanych z nimi gatunków roślin”,
- w 2022 roku 23 osoby wzięły udział m.in. w: konferencji „Perły w koronie podlaskiej przyrody”, szkoleniu w zakresie Krajowego Systemu Informowania o Pożarach na terenach leśnych, warsztatach pn. „Zintegrowany plan zarządzania dla obiektu światowego dziedzictwa Puszcza Białowieska”, szkoleniu edukatorów przyrodniczych, szkoleniu GIS, szkoleniu podstawowym dla funkcjonariuszy Straży Parku i szkoleniu pt. „Doskonalenie sprawności i poprawności interwencji pracowników Straży Parku w Polskich Parkach Narodowych”, konferencji „Współczesne zagadnienia edukacji leśnej społeczeństwa”, konferencji naukowej pn. „Powrót żubra do Lasów Janowskich” i szkoleniu dotyczącym ochrony żółwia błotnego,
- w 2023 roku 36 osób uczestniczyło m.in. w: konferencji na temat mokradeł, szkoleniu strzeleckim dla funkcjonariuszy Straży Parku, konferencji naukowej „Las i woda”, szkoleniu pn. „Białowieska Szkoła Statystyki”, konferencji podsumowującej projekt POIiŚ dotyczący restytucji żubra, kursie na operatora piłarki spalinowej, konferencji pn. „Inwazyjne gatunki obce”, warsztatach ornitologicznych, szkoleniu edukatorów „Mozaika klimatyczna”, szkoleniu nt. „Zagrożenia ekosystemów leśnych”.

(akta kontroli str. 78-81)

W latach 2019–2023 (do 31 sierpnia) na szkolenia pracowników wydatkowano 99,7 tys. zł, w tym: 16,2 tys. zł w 2019 roku, 31,4 tys. zł w 2020 roku, 14 tys. zł w 2021 roku, 17,5 tys. zł w 2022 roku i 20,6 tys. zł w 2023 r.

(akta kontroli str. 78-81)

Z wyjaśnień pięciu pracowników Parku wynika, że zgłaszali oni potrzebę podnoszenia kompetencji z zakresu zarządzania ochroną przyrody oraz chęć uczestnictwa zarówno

w szkoleniach oferowanych przez Dyрекcję Parku, jak również ofertach napływających do poszczególnych działów. Jeden z nich wyjaśnił ponadto: *Dyrekcja raczej nie odmawiała mi udziału w szkoleniu, które było bezkosztowe lub niskokosztowe. Zaznaczam, że nie było ich wiele. Zdarzały się odmowy w przypadku szkoleń organizowanych daleko, kiedy trzeba było pokryć znaczne koszty dojazdu. Czasami sama nie zgłaszałam się na ofertowane szkolenie wiedząc, że moje terminowe zobowiązania w pracy nie pozwalają mi na udział w nich lub koszt szkolenia był duży jak na możliwości finansowe Parku w tym zakresie.* Inny pracownik wyjaśnił: *Były sytuacje, że w związku z zaplanowanymi wcześniej wydarzeniami wymagającymi wieloosobowej obsługi edukacyjnej lub bezpośredniej koordynacji działania, nie mogłam skorzystać z propozycji. Do Parku wpływały także zaproszenia na szkolenie/konferencje z wysoką opłatą wpisową, co przekraczało możliwości finansowe Parku w tym zakresie. Bywało, że o wyjazdach szkoleniowych dowiadywaaliśmy się już po ich odbyciu.*

(akta kontroli str.82-88)

1.4. W latach 2019 – 2023 (stan na dzień 31.08) w Parku przeprowadzono 18 kontroli, z czego pięć dotyczyło ochrony przyrody i zarządzania jej zasobami. Trzy z nich przeprowadziła Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych¹⁴ i po jednej Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej¹⁵ oraz Delegatura NIK w Białymstoku¹⁶. W ich wyniku nie stwierdzono nieprawidłowości.

(akta kontroli str. 89-127)

1.5. W latach 2019 – 2023 (I półrocze) struktura przychodów i kosztów Parku przedstawiała się następująco:

- W 2019 roku pozyskano środki finansowe w kwocie 10.340,6 tys. zł, w tym z budżetu państwa 5.394,0 tys. zł, (52,2%) z przychodów własnych 3 499,9 tys. zł (33,8%), z funduszu leśnego 559,1 tys. zł (5,4%) oraz z dotacji, dopłat i innych źródeł 887,6 tys. zł (8,6%). Przychody własne pochodziły głównie z opłat wstępu, udostępniania oraz działalności edukacyjnej – 2.163,9 tys. zł (61,8%), z wynajmu pomieszczeń oraz dzierżawy, najmu i użytkowania nieruchomości – 917,8 tys. zł (26,2%), ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych – 349,1 tys. zł (7,5%). Koszty funkcjonowania Parku wyniosły 9.574,1 tys. zł i dotyczyły głównie wynagrodzeń i pochodnych – 6.497,0 tys. zł (67,9%). Pozostałe poniesiono na zakup towarów i usług – 1.890,7 tys. zł (19,7%) oraz wydatki majątkowe – 1.186,3 tys. zł (12,4%).
- W 2020 roku Park pozyskał środki finansowe w wysokości 10.463,4 tys. zł, w tym z budżetu państwa 5.654,0 tys. zł (54%) z przychodów własnych 2 118,4 tys. zł (20,3%), z funduszu leśnego 714,8 tys. zł (6,8%) oraz dotacji, dopłat i innych źródeł 1.976,2 tys. zł (18,9%). Przychody własne pochodziły głównie z opłat wstępu, udostępniania oraz działalności edukacyjnej – 1.666,5 tys. zł (78,7%), wynajmu pomieszczeń oraz dzierżawy, najmu i użytkowania nieruchomości – 167,2 tys. zł (7,9%), ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych – 196,6 tys. zł (9,3%). Koszty funkcjonowania wyniosły 9.996,2 tys. zł, a wśród nich dominującą pozycję stanowiły wynagrodzenia i pochodne – 6.699,9 tys. zł (67%). Pozostałe dotyczyły zakupu towarów i usług – 1.575,4 tys. zł (15,8%) oraz wydatków majątkowych – 1.720,9 tys. zł (17,2%).
- W 2021 roku pozyskano środki finansowe w wysokości 9.981,0 tys. zł, w tym z budżetu państwa 5.803,0 tys. zł (58,1%) z przychodów własnych 3.247,5 tys. zł (32,5%), z funduszu leśnego 113,6 tys. zł (1,2%) oraz dotacji, dopłat i innych źródeł 816,9 tys. zł (8,2%). Przychody własne Parku pochodziły głównie z opłat wstępu, udostępniania oraz działalności edukacyjnej – 2.177,8 tys. zł (67,1%), wynajmu pomieszczeń oraz dzierżawy, najmu i użytkowania nieruchomości – 714,7 tys. zł (22%), ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych – 236,9 tys. zł (7,3%). Koszty wyniosły 9.635,6 tys. zł, w tym: wynagrodzenia i pochodne – 6.756,7 tys. zł (70,1%), zakup towarów i usług

¹⁴ Objęto nimi finansowanie niektórych działań ze środków funduszu leśnego.

¹⁵ Kontrola dotyczyła harmonizacji danych o zasobach przyrodniczych BPN w celu poprawy efektywności zarządzania obszarem.

¹⁶ Kontrolą objęto wpływ Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa oraz Dyrektywy 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory na gospodarkę leśną prowadzoną w Puszczy Białowieskiej.

- 1.884,9 tys. zł (19,6%), wydatki majątkowe – 880 tys. zł (9,1%) i środki przyznane innym podmiotom – 114,1 tys. zł (1,2%).
- W 2022 roku uzyskano środki kwocie 14.996,9 tys. zł, w tym 9.900,2 tys. zł (66%) z budżetu państwa, 3.490,2 tys. zł (23,3%) z przychodów własnych, 400,2 tys. zł (2,7%) z funduszu leśnego oraz 1.206,1 tys. zł (8%) z dotacji, dopłat i innych źródeł. Przychody własne Parku pochodziły głównie z opłat wstępu, udostępniania oraz działalności edukacyjnej – 1.555,9 tys. zł (44,6%), z wynajmu pomieszczeń oraz dzierżawy, najmu i użytkowania nieruchomości – 1.557,5 tys. zł (44,6%), ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych – 203,0 tys. zł (5,8%). Koszty funkcjonowania Parku wyniosły 11.977,2 tys. zł i dotyczyły głównie wynagrodzeń z pochodnymi – 10.041,7 tys. zł (83,8%), zakupu towarów i usług 1.917,0 tys. zł (16%) oraz wydatków majątkowych – 18,5 tys. zł (0,2%).
- w I półroczu 2023 roku Park pozyskał środki finansowe w wysokości 7.583,9 tys. zł, w tym: 5.152,0 tys. zł (67,9%) z budżetu państwa, 1.602,4 tys. zł (21,1%) z przychodów własnych oraz 829,5 tys. zł (11%) z dotacji, dopłat i innych źródeł. Przychody własne pochodziły głównie z opłat wstępu, udostępniania oraz działalności edukacyjnej – 1.335,9 tys. zł (83,4%), z wynajmu pomieszczeń oraz dzierżawy, najmu i użytkowania nieruchomości – 128,0 tys. zł (8%) oraz ze sprzedaży materiałów edukacyjnych, informacyjnych i naukowych – 105,9 tys. zł (6,6%). Koszty funkcjonowania BNP (wg stanu na 30 czerwca) wyniosły 6.435,4 tys. zł. Poniesiono je na wypłatę wynagrodzeń i pochodnych – 4.971,3 tys. zł (77,2%) oraz zakupu towarów i usług – 1.464,1 tys. zł (22,8%).

(akta kontroli str. 128-132)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

Czoro pracowników BPN, zatrudnionych w Służbie Parku, nie spełniało wymogów w zakresie wykształcenia, określonych w załączniku nr 1 do rozporządzenia w sprawie stanowisk w Służbach Parków Narodowych, a mianowicie:

- Zastępca Dyrektora ds. Administracyjnych (zatrudniona na tym stanowisku od 1 czerwca 2022 r.¹⁷) posiadała wykształcenie wyższe ekonomiczne, podczas gdy – zgodnie z wymienionym rozporządzeniem – osoba zajmująca stanowisko zastępcy dyrektora parku powinna posiadać wykształcenie wyższe na kierunku: biologia, geografia, geologia, leśnictwo, ochrona środowiska lub rolnictwo,
- Kierownik Działu ds. Udostępniania Parku (zatrudniony na tym stanowisku od 1 lutego 2019 r.¹⁸) legitymował się wykształceniem wyższym na kierunku filozofia (przy wymaganym z zakresu: biologii, geografii, geologii, leśnictwa, ochrony środowiska, rolnictwa lub architektury krajobrazu),
- dwie osoby na stanowiskach specjalistów ds. ochrony przyrody, zatrudnione od 23 marca 2018 r. i od 1 czerwca 2019 r., posiadały wykształcenie odpowiednio: wyższe na kierunku gospodarka przestrzenna i wyższe na kierunku weterynaria (przy wymaganym z zakresu: biologii, geografii, geologii, leśnictwa, ochrony środowiska, rolnictwa lub architektury krajobrazu).

(akta kontroli str. 54-56)

Dyrektor Parku wyjaśnił:

- *Pani K.K. [zastępca Dyrektora ds. Administracyjnych] (...) w trakcie swojej pracy poznała specyfikę działalności Parku zarówno w zakresie ochrony przyrody jak i udostępniania turystycznego czy edukacji przyrodniczej, jako zastępca dyrektora ds. administracyjnych wykazuje bardzo dużą wiedzę oraz zapewnia sprawne funkcjonowanie Parku.*
- *Pan M.Ś. [kierownik Działu ds. Udostępniania Parku] (...) posiada długoletnie doświadczenia jakie nabył prowadząc bezpośrednią edukację dzieci i młodzieży oraz pracując na stanowisku specjalisty ds. dydaktyki od 2003 r., następnie od roku 2014 zatrudniony jako specjalista ds. edukacji, od 01.07.2017 r. starszy specjalista ds. udostępniania parku - p.o. kierownika działu, a od 01.02.2019 Kierownik Działu ds. Udostępniania Parku. Posiada również rozległą wiedzę dotyczącą ochrony środowiska.*

¹⁷ Wcześniej zajmowała stanowisko głównego księgowego.

¹⁸ Wcześniej, tj. od 01.07.2017 r., starszy specjalista ds. udostępniania parku.

- Pani M.P. [specjalista ds. ochrony przyrody] ukończyła studia na Politechnice Białostockiej Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska na kierunku gospodarka przestrzenna, w Białowieskim Parku Narodowym zatrudniona od 04.10.2013 r. na stanowisku referent w Zespole ds. Ochrony Przyrody, a od 01.01.2015 r. jako specjalista w tym samym dziale, od 23.03.2018 r. pracuje jako specjalista ds. ochrony przyrody.
- Pani E. P.-K. [specjalista ds. ochrony przyrody – lekarz weterynarii]: Białowieski Park Narodowy zajmuje się w swojej działalności statutowej restytucją żubra, o dobrostan którego musimy zadbać ze szczególną troską. Ponadto w Rezerwacie Pokazowym Zwierząt znajdują się osobniki różnych gatunków, którymi opiekujemy się na co dzień stwarzając im odpowiednie warunki życia. W związku z powyższym zasadnym jest zatrudnienie pracownika znającego się na opiece nad zwierzętami i uprawnionego do ich leczenia. Podjęto więc decyzję o zatrudnieniu na stanowisku specjalisty ds. ochrony przyrody lekarza weterynarii, który wykonując obowiązki wynikające ze stosunku pracy, zapewni najlepszą opiekę nad zwierzętami. Zlecenie prac lekarzowi weterynarii niebędącemu pracownikiem Parku nie zdało egzaminu. (akta kontroli str. 134-135)

OCENA CZĄSTKOWA

W Parku stworzono odpowiednie warunki do realizacji zadań związanych z ochroną przyrody i zarządzania jej zasobami. Określono je w regulaminie organizacyjnym BNP oraz w zakresach czynności pracowników. Niemniej cztery (z 42) osoby zatrudnione w Służbie Parku nie posiadały wymaganego wykształcenia.

OBSZAR

2. Opracowanie dokumentacji niezbędnej do planowania i realizacji ochrony przyrody parku narodowego i zarządzania jej zasobami

Opis stanu faktycznego

2.1. Plan ochrony Parku został ustanowiony rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 7 listopada 2014 r. w sprawie ustanowienia planu ochrony dla Białowieskiego Parku Narodowego¹⁹, tj. w terminie określonym w art. 4 ustawy z dnia 13 lipca 2012 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody oraz niektórych innych ustaw²⁰. (akta kontroli str. 136-210)

2.2. Prace zmierzające do przygotowania projektu planu ochrony (obejmujące aktualizację prac terenowych przeprowadzonych w latach 1999-2001, konsultacje społeczne oraz uwzględnienie zakresu związanego z obszarem Natura 2000 PLC 200004 Puszcza Białowieska) rozpoczęto w październiku 2008 roku. Na potrzeby planu ochrony zlecono wykonanie 15 eksperckich opracowań tematycznych (operatów)²¹. Projekt planu został przedłożony do zatwierdzenia Ministrowi Środowiska 11 listopada 2010 r. wraz z uzasadnieniem oraz załącznikami w postaci opinii właściwych miejscowo rad gmin (Białowieża i Narewka) i opinii Rady Naukowej BPN. Stosownie do art. 20 ust. 3 uoop, przedłożony projekt zawierał: [1] cele ochrony przyrody oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji, [2] wskazanie obszarów ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, [3] identyfikację oraz określenie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków, [4] określenie działań ochronnych na obszarach objętych ochroną ścisłą, czynną i krajobrazową, z podaniem rodzaju, zakresu i lokalizacji tych działań, [5] wskazanie obszarów i miejsc udostępnionych dla celów naukowych, edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb i rybactwa oraz określenie sposobów ich udostępniania, [6] wskazanie miejsc, w których może być prowadzona działalność wytwórcza, handlowa i rolnicza.

W projekcie zawarto również zapisy dotyczące obszaru Natura 2000 PLC 200004 Puszcza Białowieska, w tym m.in: [1] opis granic, mapę i charakterystykę części obszaru objętej

¹⁹ Dz. U. z 2014 r. poz. 1735.

²⁰ Dz. U. poz. 985.

²¹ W tym: [1] operat dynamiki ekosystemów leśnych Białowieskiego Parku Narodowego, [2] operat ekosystemów nieleśnych, [3] operat ochrony ekosystemów wodnych, [4] operat ekosystemów torfowych i bagiennych, [5] operat zagrożeń ze strony flory inwazyjnej, [6] operat ochrony gatunków flory naczyniowej, [7] operat ochrony gatunków grzybów, [8] koncepcja ochrony zasobów przyrodniczych oraz zakresu, lokalizacji i harmonogramu stosowania ochrony czynnej, w tym weryfikacja zgodności projektu planu ochrony z wymogami ochrony obiektu Natura 2000 – tom I Opisanie ogólne, tom II Plan Ochrony dla terenu Białowieskiego Parku Narodowego, [9] operat ochrony ornitofauny, [10] operat ochrony owadów saproksylicznych, [11] operat ochrony porostów, [12] operat ochrony ssaków z wyjątkiem żubra, [13] operat ochrony żubra, [14] charakterystyka uwarunkowań społecznych gospodarczych ochrony Parku, [15] mapy tematyczne.

granicami BPN, [2] wskaźniki właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt, i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony na terenie Parku, z określeniem działań ochronnych na obszarach objętych ochroną ścisłą, czynną i krajobrazową, z podaniem rodzaju, zakresu i lokalizacji tych działań, [3] sposoby monitoringu realizacji zadań ochronnych oraz ich skutków w obszarze Natura 2000 w części objętej granicami Parku, [4] określenie sposobów monitoringu stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub gatunków roślin i zwierząt, i ich siedlisk, będących przedmiotami ochrony obszaru Natura 2000 występujących na terenie Parku. (akta kontroli str. 211-332)

Pierwsza wersja projektu rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie ustanowienia planu ochrony dla BPN została zaprezentowana na posiedzeniu Rady Naukowej Parku 24 czerwca 2010 r., a następnie przedstawiona do konsultacji społecznych 6 lipca 2010 r.²² Wysłano ją także w formie pisemnej do przedstawicieli lokalnych jednostek samorządu terytorialnego, z określeniem terminu do zgłaszania uwag do 31 lipca 2010 r. W trakcie prowadzonych konsultacji wpłynęło siedem uwag między innymi od: komisji Rady Gminy Białowieża, Wójta Gminy Narewka, Przewodniczącego Rady Gminy Białowieża i Dyrektora Instytutu Badawczego Leśnictwa. W trakcie posiedzenia Prezydium Rady Naukowej Parku 9 września 2010 r. podjęto decyzję o sporządzeniu drugiej wersji planu, spełniającej wymagania rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 30 marca 2010 r. w sprawie sporządzania projektu planu ochrony dla obszaru Natura 2000²³.

Druga wersja projektu rozporządzenia ponownie została poddana konsultacjom społecznym oraz wysłana 20 września 2010 r. do rad gmin Białowieża i Narewka (które zgłosiły swoje uwagi 13 i 21 października 2010 r). W trakcie drugiego etapu konsultacji wpłynęły również cztery uwagi od instytucji i osób prywatnych. Rada Gminy Narewka zaopiniowała pozytywnie projekt rozporządzenia, przy czym nie zgodziła się z zapisami dotyczącymi zabudowy Polany Masiewskiej. W ocenie Parku ze względu na potrzebę ochrony walorów krajobrazowych i zmniejszenia presji antropogenicznej na jego obszarze konieczne było ograniczenie zabudowy terenów położonych w sąsiedztwie granicy Parku i wprowadzenie stosownej regulacji do planu ochrony o treści: „zachowanie zwartej zabudowy na Polanie Masiewskiej”. W obowiązującym studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Narewka nie wyznaczono, poza dotychczas istniejącymi, nowych terenów budowlanych na terenie Polany Masiewskiej (gdzie Park nie posiadał otuliny). Decyzją Rady Naukowej z 22 października 2010 r. przedmiotowa regulacja została utrzymana w projekcie planu ochrony.

Rada Gminy Białowieża zaopiniowała projekt rozporządzenia negatywnie, zgłaszając sześć uwag. Pięć z nich zostało odrzuconych przez Radę Naukową. Zaakceptowano uwagę dotyczącą utworzenia strefy cichej. Rada Gminy nie zgodziła się na regulacje dotyczące zachowania walorów krajobrazu w północnej części Polany Białowieskiej, wyrażając stanowisko, że do zadań Parku nie należy ochrona dóbr kultury oraz krajobrazu na terenach położonych poza jego granicami. Park nie posiada otuliny od strony Polany Białowieskiej, dlatego też, zdaniem Rady Naukowej, konieczne było zamieszczenie w planie ochrony regulacji mówiącej o konieczności *”we współpracy z lokalnymi samorządami rewitalizacji i utrzymania punktów i ciągów widokowych na przedpolu parku; promowania tradycyjnej architektury; wyłączenie na Polanie Białowieskiej spod zabudowy, w tym spod zabudowy zagrodowej terenów położonych na zachód od Parku Pałacowego i na północ od linii ulicy Żubrowej, na wschód od linii ulicy Puszczańskiej i na północ od linii ulicy Kamienne Bagno i Drogi Browskiej oraz terenu pomiędzy drogą Białowieża - Pogorzelce a doliną Narewki”*. Rada Naukowa Parku przyjęła zaproponowane w projekcie regulacje bez wprowadzania do nich zmian. (akta kontroli str. 213-215)

W wyniku analizy planu ochrony ustalono, że określone w nim limity osób mogących jednocześnie przebywać w miejscach udostępnianych były częściowo rozbieżne z danymi wskazanymi w *Koncepcji ochrony zasobów przyrodniczych oraz zakresu, lokalizacji i harmonogramu stosowania ochrony czynnej* – tom II z 2010 roku, tj. operacie opracowanym na potrzeby projektu planu. Różnice dotyczyły następujących miejsc:

- Parku Pałacowego (w planie ujęto 1.000, zaś w operacie Nielimitowaną liczbę osób),

²² Zamieszczono ją na stronie internetowej: www.bpn.com.pl.

²³ Dz. U. Nr 64 poz. 401.

- sali audiowizualnej w Parku Pałacowym, dla której w planie ochrony przewidziano limit 200 osób, natomiast w operacie 176,
- Ośrodka Edukacji Przyrodniczej (odpowiednio 120 i 50 osób),
- edukacyjnego placu zabaw w Ośrodku Edukacji Przyrodniczej (100 i 30 osób),
- budynku dawnych stajni kozackich w Parku Pałacowym (300 i 150 osób),
- Rezerwatu Pokazowego Żubrów (w planie ujęto 300, zaś w operacie nielimitowaną liczbę osób),
- obszaru ochrony czynnej dla celów edukacyjnych (w planie ujęto 300, zaś w operacie nielimitowaną liczbę osób),
- parkingów w oddziałach 110Aa i 111Ad (w planie przyjęto 100 osób, natomiast w operacie liczbę osób uzależniono od liczby dostępnych miejsc parkingowych),
- parkingu w oddziale 158Ba (w planie przyjęto 150 osób, natomiast w operacie liczbę osób uzależniono od liczby dostępnych miejsc parkingowych),
- Punktu Informacji Turystycznej w Parku Pałacowym (odpowiednio 50 i 10 osób),
- Osady Zwierzyniec (150 i 50 osób),
- obiektu turystycznego „Filipówka” (150 i 100 osób),
- obiektu turystycznego „Zamosze” (100 i 50 osób),
- stawów w Parku Pałacowym i rzeki Narewki w granicach Parku Pałacowego, udostępnianych dla celów amatorskiego połowu ryb (w planie ochrony przewidziano 50 osób, a w operacie odwołano się do uzgodnień z lokalnym kołem wędkarskim).

(akta kontroli str. 333-334)

Zastępca Dyrektora ds. Ochrony Przyrody wyjaśnił: *Ustalanie maksymalnej liczby osób mogących przebywać na terenie Parku, a dokładnej korekta liczb zapisanych w operacie „Koncepcja ochrony... – tom II” odbywała się podczas prac nad projektem planu na szczeblu ministerialnym. Zmiany wprowadzono ze względu na wymagania RCL oraz Departamentu Prawnego MŚ (np. zmiana w udostępnieniu edukacyjnym Rezerwatu Pokazowego Żubrów z „bez limitu” na „300 osób”) oraz na wniosek kierowników niektórych działów. Przykładowo: edukacyjny plac zabaw przy Ośrodku Edukacji Przyrodniczej z „30 osób” na „100 osób” – w ocenie Białowieskiego PN plac może bezpiecznie pomieścić większą liczbę osób, obiektów turystycznych „Filipówka” i „Zamosze” ze „100” i „50 osób” na „150” i „100 osób” odpowiednio – zwiększenie limitów wynikało z przeprowadzonych remontów na tych obiektach.*

(akta kontroli str. 502)

2.3. W okresie objętym kontrolą w Parku obowiązywały następujące regulacje wewnętrzne dotyczące funkcjonowania placówki:

- zarządzenia w sprawie sposobów udostępniania obszarów i miejsc oraz zasad udostępniania Białowieskiego Parku Narodowego (w celach edukacyjnych, turystycznych, rekreacyjnych, sportowych, amatorskiego połowu ryb, filmowania, fotografowania, a także w celach zarobkowych i innych)²⁴,
- zarządzenia w sprawie cennika opłat za wstęp i korzystanie z urządzeń, obiektów oraz wartości przyrodniczych Białowieskiego Parku Narodowego²⁵. (akta kontroli str. 335-464)

²⁴ Zarządzenia Dyrektora BPN: nr 6/2017 z 14 marca 2017 r., nr 8/2020 z 2 marca 2020 r. (zmieniające zarządzenie nr 6/2017), nr 6/2021 z 26 stycznia 2021 r., nr 12/2021 z 27 kwietnia 2021 r. i nr 2/2023 z 10 stycznia 2023 r. Zawarto w nich m.in. ogólne zasady udostępniania Parku, Obrębu Ochronnego Rezerwat, Parku Pałacowego Rezerwatu Pokazowego Żubrów i Muzeum Przyrodniczo-Leśnego, wzór formularza zlecenia przewodnickiego specjalistycznego, wzór oświadczenia osoby korzystającego z kojca dla psa, wzór protokołu szkody, zasady wnoszenia opłat za wstęp do obszarów i obiektów BPN, zasady fotografowania i filmowania na terenie Parku, regulamin sprzedaży biletów online do obiektów BPN dla turystów indywidualnych i grup zorganizowanych, wzór formularza zwrotu biletów.

²⁵ Zarządzenia Dyrektora BPN: nr 7/2017 z 14 marca 2017 r., nr 22/2021 z 28 czerwca 2021 r., nr 15/2022 z 4 sierpnia 2022 r. i nr 32/2022 z 29 grudnia 2022 r. Ustalono w nich opłaty m.in.: za wstęp na trasę turystyczną „Do Dębu Jagiełły, do Rezerwatu Pokazowego Żubrów, do Muzeum Przyrodniczo-Leśnego, za szkolenia, za wynajęcie sali konferencyjnej w budynku muzeum oraz w Ośrodku Edukacji Przyrodniczej, za wynajęcie systemu tłumaczy symultanicznych, za prowadzenie zajęć edukacyjnych przez pracownika BPN (w tym online), za oprowadzanie przez pracownika Parku lub przewodnika wynajętego przez BPN po ekspozycji stałej w muzeum i Rezerwacie Pokazowym Żubrów, za wjazd rowerem na teren rezerwatu i Obrębu Ochronnego Rezerwat, za fotografowanie i filmowanie żubrów i innych zwierząt w Rezerwacie Pokazowym Żubrów, za filmowanie ekspozycji stałej w Muzeum Przyrodniczo-Leśnym, za wędkowanie z brzegu stawów i na rzece Narewka w Parku

Stwierdzone nieprawidłowości	W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.
OCENA CZĄSTKOWA	Projekt planu ochrony BPN został opracowany i przekazany Ministrowi Środowiska w wymaganym terminie. Zawarto w nim informacje określone w art. 20 ust.3 uoop, w tym m.in. cele ochrony oraz wskazanie przyrodniczych i społecznych uwarunkowań ich realizacji, określenie działań ochronnych na obszarach ochrony ścisłej, czynnej i krajobrazowej, identyfikację oraz wskazanie sposobów eliminacji lub ograniczania istniejących i potencjalnych zagrożeń wewnętrznych i zewnętrznych oraz ich skutków.
OBSZAR	3. Realizacja zadań związanych z ochroną przyrody parku narodowego i zarządzaniem jej zasobami oraz ich wpływ na zachowanie i ochronę zasobów przyrodniczych parku
Opis stanu faktycznego	<p>3.1. Przebieg granic Parku opisany w planie ochrony był zgodny z danymi zawartymi w Centralnym Rejestrze Form Ochrony Przyrody (CRFOP) prowadzonym przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska. Stwierdzono natomiast rozbieżności w powierzchni BPN określonej w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 16 lipca 1996 r. w sprawie Białowieskiego Parku Narodowego²⁶ (10.501,95 ha), z powierzchnią wskazaną w CRFOP (10.529,31 ha) i powierzchnią wynikającą z ewidencji gruntów i budynków (10.517,27 ha).</p> <p>Zastępca Dyrektora ds. Ochrony Przyrody wyjaśnił: <i>Źródłem danych do określenia obowiązującej powierzchni obszaru znajdującego się w granicach Białowieskiego PN jest prowadzona przez Starostwo Powiatowe w Hajnówce ewidencja gruntów i budynków, z rejestru której wynika, że sumaryczna powierzchnia działek ewidencyjnych w granicach Białowieskiego PN wynosi: 10.517,2666 ha. Powierzchnia Parku zawarta w rozporządzeniu (10.501,95 ha) wynika z faktu, że w momencie powiększenia Parku, w 1996 r., nie wszystkie grunty leżące w nowych granicach należały do Skarbu Państwa, a tym samym nie zostały przekazane we władanie Parkowi. Powierzchnię ewidencyjną (10517,2666 ha) Białowieski PN wykazywał już w roku 2003 (skan kopii korespondencji z Krajowym Zarządem Parków Narodowych). Różnica powierzchni geometrii warstw geoinformacyjnych (10.529.31 ha) wynika ze zniekształceń generowanych przez układ współrzędnych, który jest wykorzystywany w parkach narodowych (PUWG 1992). Na brzegach obszaru (w przypadku Białowieskiego PN) przesunięcia lokalizacji węzłów geometrii warstwy mogą dochodzić do 60cm/km. W związku z tym pow. geometryczna w PUWG 1992 nie powinna być traktowana jako wiarygodne źródło informacji.</i> (akta kontroli str. 465, 503)</p> <p>3.2. W latach 2019-2023 w Parku zaplanowano i zrealizowano następujące działania ochronne:</p> <p>[A] Na obszarach ochrony ścisłej (corocznie):</p> <ul style="list-style-type: none"> – utrzymanie sprawności dróg dojazdowych do celów monitoringu, ochrony zasobów Parku i dojazdu do powierzchni badawczych (przecinanie i usuwanie złomów i wywrotów, wycinanie nalotu, usuwanie konarów i gałęzi z pozostawieniem drzew w ekosystemie, bieżące naprawy dróg leśnych z wykorzystaniem materiału miejscowego pochodzenia – w latach 2019-2020 i w roku 2022 wykonano odpowiednio 936, 1048 i 278 takich zabiegów, zaś w 2021 roku przeprowadzono je łącznie na odcinku 20 km), – utrzymanie obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej (czyszczenie i malowanie obiektów infrastruktury, koszenie, odśnieżanie, formowanie żywopłotu, bieżące naprawy, sprząatanie i obsługa obiektów), – monitorowanie populacji kornika drukarza (wykładanie i wymiana feromonów na drzewach trocinkowych, prowadzenie rejestru obserwacji), – prowadzenie monitoringu ekosystemów wodnych (utrzymanie i obsługa sześciu urządzeń do monitoringu), – prowadzenie monitoringu roślin (rejestracja gatunków), – prowadzenie monitoringu zwierząt (rejestracja gatunków i inwentaryzacja zwierzyny),

Pałacowym, za wynajem miejsc ogniskowych „Zamosze” i „Filipówka”, za noclegi w Bazie Wolontariatu w Starym Masiewie i w Domu Myśliwskim.

²⁶ Dz.U. z 1996 r. Nr 93, poz. 424.

- ochrona ekosystemów leśnych przed organizmami inwazyjnymi rozprzestrzeganymi przez odchody koni i z podawaną paszą (stosowanie płacht podogonowych, kontrole),
- utrzymanie linii podziału powierzchniowego (odnowienie oznakowania podziału powierzchniowego – ustawianie, czyszczenie, malowanie słupków oddziałowych, przecinanie, odkrzaczanie, podkrzesywanie gałęzi),
- konserwacja i utrzymanie szlaków i tras turystycznych (naprawa odcinkowa dróg na szlaku, równanie, zagęszczenie, odsłanianie oznakowania, usuwanie drzew stanowiących zagrożenie dla osób na szlaku; minimalizacja skutków antropopresji – likwidacja nowych przedeptów – w latach 2019-2022 zabiegi te wykonano odpowiednio na odcinkach: 5 km, 0,26 km, 2,72 km i 3,5 km),
- bieżąca konserwacja i utrzymanie tablic oraz znaków (czyszczenie, malowanie impregnatem, usuwanie nawisów, wymiana słupków),
- utrzymanie sprawności dróg do celów ppoż., monitoringu i ochrony zasobów Parku (wykaszenie i odkrzaczanie poboczy, odśnieżanie, mechaniczne równanie, wałowanie, nawożenie żwiru, podkrzesywanie nawisów gałęzi, odwadnianie, przecinanie i usuwanie złomów wywrotów i nawisów z pozostawieniem biomasy, utrzymanie przepustów drogowych w latach – w 2021 roku przeprowadzono 1.583 takie zabiegi, a w latach 2019-2020 i w 2022 roku objęto nimi: 12,05 km, 3,64 km, i 22 km dróg).

Wszystkie działania na obszarach ochrony ścisłej prowadzone były przez pracowników Parku (nie zlecano ich podmiotom zewnętrznym). (akta kontroli str. 466-490)

[B] Na obszarach objętych ochroną czynną – działania ujęte w punkcie [A] (z wyjątkiem pierwszego tiret) oraz (corocznie):

- utrzymanie właściwego stanu miejsc czerpania wody do celów ppoż. (wykaszenie, czyszczenie, odnawianie – wymiana oznakowania),
- demontaż ogrodzenia na granicy obszaru ochrony czynnej i Polany Białowieskiej (w 2019 roku wykonano go na odcinku 0,3 km),
- utrzymanie linii podziału powierzchniowego (wkopywanie, ustawianie, czyszczenie, malowanie słupków oddziałowych przecinanie, odkrzaczanie, podkrzesywanie gałęzi – w 2019 roku zabiegi te wykonano na odcinku 7,3 km, zaś w latach 2021-2022 odpowiednio: 3 km i 1,3 km),
- ochrona zbiorowisk łąkowych objętych ochroną (koszenie mechaniczne lub ręczne, przewracanie, prasowanie, zbiór, wywóz, lokalne równanie powierzchni łąk, ręczne lub mechaniczne włókowanie, redukcja linii ekotonu i usuwanie odrostów i nalotów gatunków drzewiastych – w latach 2019, 2021-2022 zabiegi te wykonano na obszarze 6,25 ha, natomiast w 2020 roku – 9,65 ha),
- monitoring i usuwanie obcych gatunków roślin: klon jawor, niecierpek drobnokwiatowy, turzyca drżączkowata (ręczne wyrywanie lub koszenie przed lub w trakcie kwitnienia, mechaniczne lub ręczne usuwanie drzew, krzewów i roślin oraz ich odnowień wraz z systemem korzeniowym – zagadnienie opisano szerzej w dalszej treści wystąpienia),
- mechaniczne i ręczne mineralizowanie pasów pożarowych (mineralizacja poprzez orkę i bronowanie, usuwanie zakrzaceń i kamieni, ręczne utrzymanie pasa ppoż. typu A – corocznie wykonano 3,9 km),
- prowadzenie monitoringu ruchu turystycznego i antropopresji (utrzymanie i konserwacja urządzeń do monitoringu ruchu turystycznego),
- zachowanie różnorodnych pod wzgl. gatunków zbiorowisk łąkowych (koszenie mechaniczne lub ręczne, przewracanie, prasowanie, zbiór, wywóz, czynności transportowe, ewentualne punktowe równanie powierzchni łąk (ręczne lub mechaniczne włókowanie), utrzymanie przepustów na dojazdach do łąk – w latach 2019-2022 działania te przeprowadzono na obszarze odpowiednio: 12,87 ha, 12,87 ha, 12,87 ha i 11,59 ha),
- ochrona stanowisk roślin rzadkich i chronionych (wykaszenie i odkrzaczanie płatów roślinności), prześwietlenie (usunięcie drzew) oraz usunięcie krzewów i roślin zielnych, zabezpieczenie przed zgrzyzaniem – w latach 2019-2020 zabiegi wykonano na obszarze 0,12 ha, zaś w latach 2021-2022 na obszarze 0,22 ha),
- monitoring populacji kornika drukarza (w latach 2019-2023 wykładano 60 pułapek feromonowych),

- prowadzenie monitoringu ekosystemów wodnych (utrzymanie i obsługa jednego urzędnika do monitoringu),
- ochrona przed szkodnictwem (utrzymanie i bieżące naprawy szlabanów drewnianych),
- rekultywacja i rewitalizacja wysypiska na uroczysku "Cegielnia" (wycinka krzewów i drzew owocowych, zbiórka śmieci),
- odnowienie oznakowania granic Parku (przecinanie złomów, podkrzesywanie, odkrzaczanie, czyszczenie, malowanie elementów drewnianych, ustawienie dodatkowych tablic na drogach dojazdowych),
- utrzymanie osady Dziedzinka oraz cmentarza ewangelickiego (usuwanie złomów, wywrotów, drzew stojących stanowiących zagrożenie dla osób, bieżące naprawy, wykaszanie roślinności zielnej i inne prace porządkowe),
- zarządzanie populacją żubra na wolności (obsługa hodowli wolnej: monitoring stanu zdrowotnego zwierząt, zimowe dokarmianie żubrów, czyszczenie miejsc dokarmiania, utrzymanie i bieżąca naprawa urządzeń hodowlanych – czyszczenie czterech miejsc dokarmiania wykonano w 2019 roku oraz w latach 2020-2023),
- ochrona gatunków prawnie chronionych (ochrona miejsc bytowania i rozrodu przepłotka aurinia), usunięcie młodego pokolenia drzew i krzewów pochodzących z sukcesji naturalnej oraz ewentualne ręczne wykaszanie powierzchni na stanowiskach występowania gatunku, pozyskanie biomasy, transport – w latach 2019-2022 zabiegi przeprowadzono na obszarze 0,3 ha),
- ochrona stanowisk roślin światłoządnych (wykaszanie mechaniczne lub ręczne z wywiezieniem pozyskanej biomasy, przewracanie, prasowanie, zbiór, wywóz, czynności transportowe, lokalne równanie powierzchni łąk (ręczne lub mechaniczne włókowanie), mechaniczna lub ręczna redukcja linii ekotonu – zabiegi te wykonano w latach 2019-2022 na obszarze: 6,24 ha, 5,05 ha, 4,40 ha i 4,51 ha),
- ochrona zbiorowisk nieleśnych będących miejscem żerowania lub bytowania gatunków zwierząt (koszenie mechaniczne lub ręczne, przewracanie, prasowanie, zbiór, wywóz, czynności transportowe, lokalne (punktowe) równanie powierzchni łąk (ręczne lub mechaniczne włókowanie – w latach 2019-2022 zabiegi te wykonano na obszarze odpowiednio: 38,62 ha, 38,92 ha, 38,92 ha i 36,25 ha),
- utrzymanie cennych zbiorowisk łąkowych objętych ochroną z możliwością częściowego usunięcia pozyskanej biomasy (koszenie mechaniczne lub ręczne, przewracanie, prasowanie, zbiór, wywóz, czynności transportowe, ewentualne punktowe równanie powierzchni łąk (ręczne lub mechaniczne włókowanie), redukcja linii ekotonu i usuwanie odrostów i nalotów gatunków drzewiastych – w latach 2019-2022 wykonano je na obszarze: 9,65 ha, 6,25 ha, 9,65 ha i 9,65 ha),
- utrzymanie sprawności dróg dojazdowych do celów ppoż., monitoringu i ochrony zasobów Parku (mechaniczne równanie, wałowanie, nawożenie żwiru – w latach 2019-2022 wykonano działania ochronne na odcinkach odpowiednio: 116,56 km, 137,79 km, 79,9 km i 72,41 km),
- utrzymanie szlaków i tras turystycznych (naprawa odcinkowa dróg na szlakach poprzez nawiezenie żwiru, równanie, zagęszczenie, odsłanianie oznakowania, minimalizacja skutków antropopresji – likwidacja nowych przedęptów, usuwanie drzew stojących stanowiących zagrożenie dla osób na szlaku, z możliwością częściowego pozyskania biomasy – w latach 2019-2022 zabiegi te wykonano łącznie na odcinku: 25,1 km, 20,06 km, 24,4 km i 23,1 km), usunięto odpowiednio: 1.211, 986, 494 i 757 drzew),
- utrzymanie obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej (czyszczenie i malowanie obiektów infrastruktury turystycznej). (akta kontroli str. 466-490)

Większość działań ochronnych realizowanych było przez pracowników Parku. Podmiotom zewnętrznym powierzono zadania związane z utrzymaniem dróg dojazdowych, szlaków oraz urządzeń infrastruktury turystycznej. Analiza zamówienia o wartości 7,3 tys. zł na odnowienie w 2020 roku oznakowania szlaków turystycznych na odcinku ok. 38 km na terenie Obrębu Ochronnego Rezerwat oraz zamówienia o wartości 13,4 tys. zł na oczyszczanie miejsc zimowego dokarmiania żubrów, wykazała że dokonano ich z zachowaniem obowiązujących w Parku wewnętrznych zasad dotyczących realizacji zamówień publicznych (zagadnienie opisano szerzej w pkt 3.8.). (akta kontroli str. 466-490)

[C] Na obszarach objętych ochroną krajobrazową:

- utrzymanie pasa państwowej drogi granicznej Rzeczypospolitej Polskiej w granicach Parku na odcinku 9,5 km (usuwanie złomów i wywrotów, podkrzesywanie gałęzi, wycinanie nalotu, trzcinnika, usuwanie drzew ograniczających widoczność, drzew suchych grożących przewróceniem – zadanie realizowano w latach 2019-2021, 2023),
- utrzymanie obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej (czyszczenie i malowanie obiektów infrastruktury turystycznej, koszenie, odśnieżanie, formowanie żywopłotu, bieżące naprawy, sprzątanie i obsługa obiektów),
- obsługa rezerwatów hodowlanych (karmienie, nadzór, zakup karmy, wykaszanie i odkrzaczanie, naprawy bieżące, konserwacje, obsługa weterynaryjna, usuwanie drzew martwych i zamierających; oczyszczenie i pogłębienie wodopojów, remont przepustów drogowych i oczyszczenie rowów odprowadzających – 2020 -2022 r.; remont i konserwacja płotów szczelnych, remont z przebudową stróżówki – 2020 r., utylizacja odpadów pozwierzęcych i padłej zwierzyny – 2021- 2023 r., zakup konika polskiego – 2021 r., remont piwnicy oraz projekt i budowa płyty gnojowej – 2021 r.),
- ochrona stanowisk roślin rzadkich i chronionych (wykaszanie i odkrzaczanie płatów roślinności), prześwietlenie (usunięcie drzew) oraz usunięcie krzewów i roślin zielnych, zabezpieczenie przed zgryzaniem,
- prowadzenie Ośrodka Rehabilitacji Zwierząt (leczenie, transport, karmienie; montaż pastucha elektrycznego – 2020 r.),
- utrzymanie osady Dziedzinka oraz cmentarza ewangelickiego (usuwanie złomów, wywrotów, drzew stojących stanowiących zagrożenie dla osób, bieżące naprawy, wykaszanie roślinności zielnej i inne prace porządkowe),
- zarządzanie populacją żubra na wolności (monitoring stanu zdrowotnego zwierząt, zakup karmy, zimowe dokarmianie żubrów, czyszczenie miejsc dokarmiania, utrzymanie i bieżąca naprawa urządzeń hodowlanych, utylizacja odpadów żubrów, kontraktacja łąk od rolników prywatnych w miejscach bytowania żubrów – w latach 2019-2022 zakupiono łącznie 283 tony karmy, a ponadto w latach 2021-2022 r. zakontraktowano od rolników odpowiednio: 105,58 ha i 127,11 ha łąk),
- pozyskanie karmy własnej (włókowanie polan, koszenie, grabienie, prasowanie pozyskanej biomasy, transport, pozyskanie liściarki – w latach 2019-2023 pozyskano karmę z obszaru: 34,56 ha, 29,63 ha, 30,81 ha, 30,81 ha i 7,2 ha),
- ochrona zbiorowisk nieleśnych będących miejscem żerowania lub bytowania gatunków zwierząt (koszenie mechaniczne lub ręczne, przewracanie, prasowanie, zbiór, wywóz, czynności transportowe, ewentualne lokalne (punktowe) równanie powierzchni łąk (ręczne lub mechaniczne włókowanie) – w latach 2019-2022 zabiegi te prowadzono na obszarze 6,75 ha,
- ochrona przed pożarami (utrzymanie i konserwacja baz, sprzętu i oznakowania ppoż.),
- utrzymanie Parku Pałacowego (pielęgnacja kęp zadrzewień poprzez usuwanie posuszu, złomów i wywrotów, ograniczenie sukcesji wokół kęp zadrzewień, zimowe utrzymanie dróg i parkingów, naprawa i konserwacja ogrodzenia zewnętrznego, kształtowanie bogatych gatunkowo zbiorowisk z możliwością częściowego usunięcia pozyskanej biomasy, demontaż ogrodzeń drewnianych na terenie Parku Pałacowego – w latach 2019-2022 działania prowadzono na obszarze 12,39 ha, konserwacja pokryć dachu na bramie głównej, punkcie obserwacji turystycznej i bramie wyjściowej – 2020 r.),
- utrzymanie urządzeń hodowlanych (bieżąca naprawa i konserwacja impregnatem brogo-paśników, naprawy i konserwacje ogrodzeń, remont podestu do przechowywania zołędzi w stodole - 2022 r., zakup materiałów do bieżących napraw infrastruktury drewnianej w Ośrodku Hodowli Żubrów – 2022 r.,
- utrzymanie urządzeń hodowlanych (hodowla zamknięta) - remont stodoły (w latach 2019-2020 r.), modyfikacja odłowni żubrów, remont stajni-wozowni (2020 r.),
- zakup leków do immobilizacji (2019 r.). (akta kontroli str. 466-490)

Analiza zamówienia (o wartości 52,9 tys. zł) na koszenie łąk ze zbiorem i wywiezieniem biomasy wykazała, że dokonano go zachowaniem obowiązujących w Parku wewnętrznych zasad dotyczących realizacji zamówień publicznych (zagadnienie opisano szerzej w pkt. 3.8.).

W okresie objętym kontrolą nie zrealizowano następujących działań ujętych w planie ochrony:

[A] Na obszarach objętych ochroną ścisłą w 2020 roku nie wykonano odnowienia oznakowania podziału powierzchniowego.

[B] Na obszarach objętych ochroną czynną nie wykonano:

- w latach 2020-2022: demontażu ogrodzenia na granicy obszaru ochrony czynnej i Polany Białowieskiej oraz rekultywacji i rewitalizacji wysypiska na uroczysku „Cegielnia”,
- w 2020 roku: [1] monitoringu ekosystemów leśnych (obcych gatunków roślin) oraz usuwania gatunku obcego – turzycy drżączkowatej, [2] bieżących napraw szlabanów drewnianych (w ramach ochrony przed szkodnictwem), [3] odnowienia oznakowania podziału powierzchniowego, [4] zadań związanych z ochroną stanowisk roślin światłożądnych²⁷, [5] remontu płotów w zagrodzie wilków oraz tablic informacyjnych w ramach utrzymania obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej,
- w 2021 roku: prac związanych z utrzymaniem sprawności dróg dojazdowych do celów ppoż. monitoringu i ochrony zasobów Parku²⁸ oraz wymiany tablic informacyjnych w ramach utrzymania szlaków turystycznych i dróg,

[C] Na obszarach objętych ochroną krajobrazową nie wykonano:

- w 2019 roku: [1] remontu obiektów hodowlanych (stajni-wozowni) oraz budowy studni głębinowej i systemu rozprowadzania wody w hodowli zamkniętej żubra, [2] remontu płotów w zagrodzie wilków, ogrodzenia elektrycznego na płocie ośrodka rehabilitacji zwierząt, remontu płotów szczelnych, [3] konserwacji pokryć dachu na bramie głównej, punkcie informacji turystycznej oraz bramie wyjściowej z Parku Pałacowego, [4] remontu piwnicy i konserwacji płotów szczelnych w rezerwach hodowlanych, [5] zimowego dokarmiania żubrów w hodowli wolnej i budowy pułapki do odłowu i skrzyni do transportu żubrów,
- w 2020 roku: [1] naprawy i konserwacji ogrodzenia zewnętrznego Parku Pałacowego, [2] remontu płotów w zagrodzie wilków oraz wykonania tablic informacyjnych w ramach utrzymania obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej, [3] zimowego dokarmiania żubrów w hodowli wolnej i budowy pułapki do odłowu i skrzyni do transportu żubrów, [4] remontu piwnicy i budowy płyty gnojowej w rezerwacie hodowlanym,
- w 2021 roku: [1] demontażu ogrodzeń drewnianych, remontu i konserwacji mostu drewnianego oraz naprawy i konserwacji ogrodzenia zewnętrznego w Parku Pałacowym, [2] remontu stodoły w ramach utrzymania urządzeń hodowlanych, [3] remontu i konserwacji płotów szczelnych na terenie rezerwatu hodowlanego.

(akta kontroli str. 466-490)

Dyrektor Parku, odnosząc się do niewykonania odnowienia oznakowania powierzchniowego na obszarach objętych ochroną ścisłą i czynną wyjaśnił: *W 2020 r. dokonano oceny stopnia widoczności oznakowania w terenie – oznakowanie wykonane jest w formie pasków farby na drzewach. Oznakowanie nadal było wyraźnie widoczne. W tej sytuacji odstąpiono od odnawiania na całej powierzchni, obniżając koszty i unikając angażowanie pracowników do wykonania prac.*

(akta kontroli str. 806)

W odniesieniu do pozostałych zadań Dyrektor BPN wskazał następujące przyczyny odstąpienia od ich realizacji:

- a) Demontaż ogrodzenia na granicy obszaru ochrony czynnej i Polany Białowieskiej oraz rekultywacji i rewitalizacji wysypiska na uroczysku „Cegielnia” (na obszarze ochrony czynnej w latach 2020-2022): *Ze względu na lokalizację ogrodzenia, demontaż z użyciem ciągników, może być prowadzony w okresie późnowiosennym oraz letnim. W latach 2020-2022 r. poziom wód był na tyle wysoki, że prowadzenie prac spowodowałoby istotne uszkodzenie pokrywy gleby (na torfach), z możliwością grzęźnięcia ciągników oraz szkód na przyległych gruntach prywatnych. Prace przy demontażu wznowiono w 2023 r. Prace*

²⁷ W planie ujęto wykaszanie mechaniczne lub ręczne z wywiezieniem pozyskanej biomasy i redukcją linii ekotonu.

²⁸ W planie zakładano mechaniczne wałowanie, nawożenie żwiru i remont przepustów.

związane z rewitalizacją dzikiego wysypiska śmieci Cegielnia, w latach 2020-2022, były realizowane w zakresie usuwania drzew owocowych oraz pojawiających się na powierzchni odpadów i śmieci. Główny zakres nie był zrealizowany z uwagi na brak środków finansowych. W 2022 r. przeprowadzono konsultacje z f-mą zajmującą się rekultywacją podobnych obiektów. Na bazie swojego doświadczenia oraz aktualnego stanu (daleko posunięta sukcesja oraz potencjalnie mała szkodliwość odpadów), zasugerowano, iż w pierwszej kolejności należałoby ocenić aktualny stopień szkodliwości odcieków i ich wpływ na wody gruntowe (wykonać studnie piezometryczne) oraz stopień zanieczyszczenia gleby. Na tej podstawie można ocenić aktualność prowadzenia szerokich prac ziemnych, w ramach rewitalizacji.

- b) Monitoring ekosystemów leśnych (obcych gatunków roślin) oraz usuwanie gatunku obcego – turzycy drżączkowatej (na obszarze ochrony czynnej w 2020 r.): W 2016 r. zakończono zwalczanie stanowiska gat. obcego turzycy drżączkowatej z zastosowaniem przykrywania płachtą foliową. Zadanie 2020 r. było planowane w zakresie weryfikacji skuteczności zabiegu i potencjalnego usuwania roślin które przetrwały. Ostatecznie, po skontrolowaniu stanowiska, nie było konieczności usuwania - nie pojawiły się nowe osobniki turzycy.
- c) Bieżące naprawy szlabanów drewnianych (na obszarze ochrony czynnej): wobec braku szkód, nie zachodziła konieczność realizacji zadania.
- d) Ochrona stanowisk roślin światłoządnych (na obszarze ochrony czynnej w 2020 r.): Z uwagi na bardzo słaby wzrost traw spowodowany warunkami pogodowymi, odstąpiono od zabiegu w 2020 r. i podjęto decyzje o wykaszaniu co 2 rok. Zabieg wykonano w 2021 roku.
- e) Remont płotów w zagrodzie wilków oraz tablic informacyjnych w ramach utrzymania obiektów i urządzeń infrastruktury turystycznej (na obszarze ochrony czynnej w 2020 r.): Zadanie planowane do realizacji ze środków finansowych Funduszu Leśnego. W 2020 r. środków nie otrzymano. W tej sytuacji remont płotu nie został przeprowadzony.
- f) Prace związane z utrzymaniem sprawności dróg dojazdowych do celów ppoż. monitoringu i ochrony zasobów Parku oraz wymiany tablic informacyjnych w ramach utrzymania szlaków turystycznych i dróg (na obszarze ochrony czynnej w 2021 r.): Zadanie planowane do realizacji ze środków finansowych Funduszu Leśnego. W 2020 roku. środków nie otrzymano. W tej sytuacji prace nie zostały zrealizowane. Prace te zostały wykonane odpowiednio: w zakresie utrzymania dróg i przepustów w 2022 r., tablice zostały wymienione w 2023 r.
- g) Remont obiektów hodowlanych (stajni-wozowni) oraz budowa studni głębinowej i systemu rozprowadzania wody w hodowli zamkniętej żubra (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2019 roku): Na etapie tworzenia planu na 2019 r. środki na wykonanie tych zadań były zaplanowane z Funduszu Leśnego. Ostatecznie uzyskane finansowanie z FL nie objęło ww. zadań w 2019 r. Na remont stajni-wozowni środki z FL uzyskano w 2020 r. i remont wówczas został zrealizowany.
- h) Remont płotów w zagrodzie wilków, ogrodzenia elektrycznego na płocie ośrodka rehabilitacji zwierząt, remont płotów szczelnych (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2019 roku): Zadanie, w zakresie remontu płotów w zagrodzie wilków, było zaplanowane w ramach finansowania z FL. Zadanie, w zakresie ogrodzenia elektrycznego, było zaplanowane w ramach finansowania z FL. Przeprowadzono postępowanie na udzielenie zamówienia publicznego (rozeznania cenowe) na wykonanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej i uzyskano kosztorys, gdzie skalkulowane kwoty na wykonanie ogrodzenia elektrycznego okazały się znacznie wyższe niż przewidywane w momencie składania wniosku o dofinansowanie, gdzie kwoty zaplanowano w oparciu o szacunkową ofertą potencjalnego wykonawcy. W związku z tym zrezygnowano z wykonania tego działania w 2019 r. Działanie zostało wykonane w 2020 r. Zadanie, w zakresie remontu płotów szczelnych, zaplanowano w ramach projektu POIS. Projekt obejmuje okres od IV 2019 do XII 2023, natomiast pierwsza zaliczka na realizację zaplanowanych zadań wpłynęła dopiero w XII 2019. Uniemożliwiło to przeprowadzenie w 2019 przetargu na

remont płotów szczelnych, gdyż Park nie dysponował własnymi środkami na realizację tak kosztownego zadania. Realizację podjęto w kolejnych latach.

- i) *Konserwacja pokryć dachu na bramie głównej, punkcie informacji turystycznej oraz bramie wyjściowej z Parku Pałacowego (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2019 roku): Zabieg planowany do realizacji ze środków finansowych Funduszu Leśnego. W 2019 r. środków nie otrzymano. Prace wykonano w 2020 r., ze środków Funduszu Leśnego.*
- j) *Remont piwnicy i konserwacja płotów szczelnych w rezerwatach hodowlanych (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2019 roku): Remont piwnicy w rez. 4 zaplanowany był wstępnie w ramach projektu POIS na rok 2019, natomiast w trakcie prowadzenia projektu harmonogram rzeczowo – finansowy był modyfikowany i aktualizowany z roku na rok i ostatecznie zadanie to zrealizowano w 2021 r. Zadanie zaplanowano w ramach projektu POIS. Projekt obejmuje okres od IV 2019 do XII 2023, natomiast pierwsza zaliczka na realizację zaplanowanych zadań wpłynęła dopiero w XII 2019. Uniemożliwiło to przeprowadzenie w 2019 przetargu na konserwację płotów szczelnych, gdyż Park nie dysponował własnymi środkami na realizację tak kosztownego zadania.*
- k) *Zimowe dokarmianie żubrów w hodowli wolnej i budowa pułapki do odłowy i skrzyni do transportu żubrów (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w latach 2019-2020): Zrezygnowano z realizacji tego zadania, z uwagi na to iż pasze zabezpieczone przez BPN były wystarczające dla zimowego dokarmiania żubrów ze stada wolnego – niższe zapotrzebowanie na pasze w miejscach zimowego dokarmiania spowodowane łagodną zimą i mniejszą ilością żubrów. Budowa pułapki do odłowy i skrzyni do transportu żubrów zaplanowana była w ramach projektu POIS w roku 2019, natomiast w trakcie prowadzenia projektu harmonogram rzeczowo-finansowy był modyfikowany i aktualizowany z roku na rok i ostatecznie zadanie to zrealizowano w 2021 r.*
- l) *Naprawa i konserwacja ogrodzenia zewnętrznego Parku Pałacowego (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2020 roku): Zadanie planowane do realizacji ze środków finansowych zewnętrznych. W 2020 r. środków nie otrzymano.*
- m) *Remont płotów w zagrodzie wilków oraz wykonanie tablic informacyjnych w ramach utrzymania obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej, (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2020 roku): Na etapie tworzenia planu na 2020 r. środki na wykonanie tego zadania były zaplanowane z Funduszu Leśnego. Ostatecznie uzyskane finansowanie z FL nie objęło realizacji ww. zadań. Tablice informacyjne są w trakcie wykonywania ze środków Funduszu Leśnego. Płot w zagrodzie wilków poddawany jest bieżącym naprawom i spełnia swoją funkcję w dostatecznym stopniu.*
- n) *Remont piwnicy i budowy płyty gnojowej w rezerwacie hodowlanym (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2020 roku): Remont piwnicy w rez.4 i budowy płyty gnojowej w rezerwacie hodowlanym zaplanowane były wstępnie w ramach projektu POIS na rok odpowiednio 2019 i 2020, natomiast w trakcie prowadzenia projektu harmonogram rzeczowo-finansowy był modyfikowany i aktualizowany z roku na rok i ostatecznie zadania te zrealizowano w 2021 r.*
- o) *Demontaż ogrodzeń drewnianych, remont i konserwacja mostu drewnianego oraz naprawa i konserwacja ogrodzenia zewnętrznego w Parku Pałacowym (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2021 roku): Zadanie planowane do realizacji ze środków finansowych Funduszu Leśnego w części dotyczącej remontu i konserwacji mostu drewnianego. W 2021r. środków nie uzyskano. Zadanie w części dotyczącej demontażu ogrodzeń drewnianych (wewnętrznych) wykonano. Wykonano bieżące naprawy ogrodzenia zewnętrznego. Remont mostu drewnianego rozpoczęto w 2023 r. – prace trwają.*
- p) *Remont stodoły w ramach utrzymania urządzeń hodowlanych (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2021 roku): Remont stodoły (podestu do przechowywania żółdździ) był zaplanowany z finansowania z FL. Przeprowadzono postępowania*

o udzielenie zamówienia i cena najkorzystniejszej oferty znacznie przewyższała środki finansowe uzyskane na realizację tego zadania, zrezygnowano więc z realizacji w 2021 r. Zadanie to zostało zrealizowane w 2022 r.

- q) Remont i konserwacja płotów szczelnych na terenie rezerwatu hodowlanego (na obszarze objętym ochroną krajobrazową w 2021 roku): *Zadanie zaplanowano w ramach projektu POIS. Projekt obejmuje okres od IV 2019 do XII 2023, zaplanowane na coroczne remonty i konserwację płotów środki okazały się za niskie w stosunku do znacznego wzrostu cen, m.in. po pandemii, nie było więc możliwości wykonania całości zadań czyli realizacji każdego roku zaplanowanego remontu 1000 m.b. płotu i konserwacji kolejnych 1000 m.b. płotów. W związku z tym na bieżąco, co roku aktualizowano harmonogram realizacji, uwzględniając dostępne środki. Remont i /lub konserwację płotów szczelnych przeprowadzono w latach 2020, 2022, 2023.* (akta kontroli str. 806-808)

W planie ochrony zidentyfikowano następujące gatunki obce występujące na terenie Parku: [1] rośliny: dąb czerwony, dziki bez koralowy, klon jawor, klon jesionolistny, niecierpek drobnokwiatowy, świdośliwa Lamarcka, turzyca drżączkowata, winobluszcz zaroślowy, niecierpek gruczołowaty, ligustr, łubin trwały, czeremcha amerykańska, rdestowiec, róża pomarszczona, nawłocie, tawuła nibywierzbolistna, żywotnik olbrzymi, [2] zwierzęta: norka amerykańska. (akta kontroli str. 175-188)

W okresie objętym kontrolą prowadzono monitoring i usuwanie²⁹:

- w 2019 roku: dębu czerwonego (na obszarze 0,25 ha), śnieguliczki białej (0,1 ha), tawuły ożankolistnej (0,2 ha), żarnowca miotlastego (0,1 ha), maku (0,1 ha), wrotyczu (0,03 ha), wiesiołka dwuletniego (0,02 ha), niecierpka drobnokwiatowego (10,83 ha), klonu jaworu (0,1ha) i turzycy drżączkowej (0,001 ha),
- w 2020 roku: dębu czerwonego (0,5 ha), śnieguliczki białej (0,1 ha), tawuły ożankolistnej (0,2 ha), żarnowca miotlastego (0,1 ha), wrotyczu (0,01 ha), wiesiołka dwuletniego (0,01 ha), niecierpka drobnokwiatowego (10,9 ha), klonu jaworu (0,2 ha), klonu jesionolistnego (0,2ha),
- w 2021 roku: dębu czerwonego (0,5 ha), tawuły ożankolistnej (0,2 ha), żarnowca miotlastego (0,1 ha), modrzewia europejskiego (0,05 ha), niecierpka drobnokwiatowego (11,51 ha); rdestowca ostrokończystego (0,1ha), wiesiołka i maku polnego (0,02 ha), klonu jaworu (0,1ha), turzycy drżączkowej (0,187 ha),
- w 2022 roku: dębu czerwonego (0,26 ha), śnieguliczki białej (0,1 ha), tawuły ożankolistnej (0,2 ha), żarnowca miotlastego (0,1 ha), niecierpka drobnokwiatowego (10,9 ha), winobluszczu (0,02 ha), maku polnego (0,001 ha), wrotyczu (0,01 ha), wiesiołka dwuletniego (0,01 ha), klonu jesionolistnego (0,1 ha), klonu jaworu (0,1ha),
- w 2023 roku (do 30 czerwca): trojeści amerykańskiej (0,01 ha), rdestowca, śnieguliczki, niecierpka drobnokwiatowego - 0,11 ha. (akta kontroli str. 491-498)

W latach 2019-2023 nie prowadzono, ujętego w planie ochrony, monitoringu i usuwania następujących gatunków obcych (roślin): dzikiego bzu koralowego, świdośliwy Lamarckiej, ligustru, łubinu trwałego, czeremchy amerykańskiej, róży pomarszczonej, nawłoci, tawuły nibywierzbolistnej, żywotnika olbrzymiego i niecierpka gruczołowatego (ujętego w załączniku nr 1 do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 grudnia 2022 r. w sprawie listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Unii i listy inwazyjnych gatunków obcych stwarzających zagrożenie dla Polski, działań zaradczych oraz środków mających na celu przywrócenie naturalnego stanu ekosystemów³⁰ jako gatunek stwarzający zagrożenie dla Unii rozprzestrzeniony na szeroką skalę). W okresie objętym kontrolą nie realizowano również zadania polegającego na redukcji liczebności obcego gatunku ssaka - norki amerykańskiej, mimo że w planie ochrony ujęto przeprowadzanie dwukrotnie w ciągu roku dziesięciodniowych serii odłowów tych zwierząt oraz ich eliminację poza terenem Parku.

(akta kontroli str. 491-498)

²⁹ Poprzez ręczne wyrywanie lub koszenie przed lub w trakcie kwitnienia, a także mechaniczne lub ręczne usuwanie drzew, krzewów i roślin oraz ich odnowień wraz z systemem korzeniowym.

³⁰ Dz. U. poz. 2649.

Zastępca Dyrektora ds. Ochrony Przyrody wyjaśnił: Wymienione gatunki roślin w „Operacie zagrożeń Białowieskiego Parku Narodowego ze strony flory inwazyjnej” zaliczone zostały „do najbardziej ekspansywnych i inwazyjnych gatunków roślin, zdolnych do rozprzestrzeniania się w lasach, a także na siedliskach nieleśnych Białowieskiego Parku Narodowego” bądź do roślin przejawiających „potencjalnie duże możliwości ekspansji na obszarze Parku Narodowego”. Ich status występowania na terenie BPN jest zróżnicowany:

- *Dziki bez koralowy Sambucus racemosa* – nie potwierdzono występowania na stanowiskach wskazanych w operacie flory inwazyjnej. Gatunek prawdopodobnie ustąpił ze stanowisk ze względu na procesy regeneracyjne i rozwojowe zachodzące w drzewostanach.
- *Świdosiwa Lamarcka Amelanchier lamarckii* – wg danych z operatu, dwa z trzech stanowisk zostały zlikwidowane w czasie wykonywania prac nad operatem zagrożeń Białowieskiego Parku Narodowego ze strony flory inwazyjnej. Trzecie stanowisko nie zostało potwierdzone. Prawdopodobnie zanikło ze względu na ocienienie zwiększające się w wyniku procesów regeneracyjnych i rozwojowych zachodzących w drzewostanie.
- *Niecierpek gruczołowaty Impatiens glandulifera* – gatunek nie stwierdzony w BPN, jak i w bliższym i dalszym otoczeniu. Najbliższe stanowisko występuje w Hajnówce (odległość ponad 20 km od głównego kompleksu Parku).
- *Ligustr pospolity Ligustrum vulgare* – gatunek sporadycznie występujący w przestrzeni antropogeniczno-kulturowej. Obecne występowanie na terenie BPN nie potwierdzone.
- *Łubin trwały Lupinus polyphyllus* – gatunek nie stwierdzony na terenie BPN i w jego bezpośrednim sąsiedztwie.
- *Czeremcha amerykańska Prunus serotina* – gatunek występujący w przestrzeni antropogeniczno-kulturowej, na jednym stanowisku w Parku Pałacowym. Stanowisko na bieżąco monitorowane pod kątem możliwości niekontrolowanego rozprzestrzeniania się gatunku.
- *Róża pomarszczona Rosa rugosa* – gatunek występujący w przestrzeni antropogeniczno-kulturowej, przy budynkach rezerwatu hodowlanego i pokazowego. Osobnik będący w hodowli. Odrośla korzeniowe usuwane w ramach zabiegów utrzymania terenów zielonych.
- *Nawłocie Solidago canadensis, S. gigantea* – potencjalnie pojawiające się osobniki w rejonie otuliny na polanie białowieskiej są wykaszane w ramach zabiegów agrotechnicznych wykonywanych w celu utrzymania zbiorowisk łąkowych.
- *Tawuła nibywierzbolistna Spiraea pseudosalicifolia* – gatunek występujący w przestrzeni antropogeniczno-kulturowej, na jednym stanowisku w Parku Pałacowym, jest elementem architektury zieleni. Ryzyko rozprzestrzeniania się kontrolowane na bieżąco w ramach prac porządkowych w obiekcie.
- *Żywotnik olbrzymi Thuja plicata* – jedyny osobnik z terenu Białowieskiego PN, występujący w przestrzeni antropogeniczno-kulturowej, przy leśniczówce Dziedzinka. Śladowe odnowienie tego gatunku usuwane jest w ramach prac porządkowych.

Monitoring populacji norki amerykańskiej (*Neovision vision*) jest prowadzony na terenie Białowieskiego PN, a także na pozostałym obszarze Puszczy Białowieskiej przez Instytut Biologii Ssaków PAN w Białowieży. Zebrane dane wskazują, że populacja norki w przeciągu ostatnich lat nie zmienia się znacząco. Ze względu na brak ferm norek w bezpośrednim sąsiedztwie kompleksu leśnego Puszczy, populacja ta nie jest zasilana osobnikami z zewnątrz, co jest czynnikiem sprzyjającym samoistnemu wyrugowaniu gatunku. W ostatnich kilku latach obserwacje prowadzone przez służby terenowe nie wykazywały obecności tego gatunku na obszarze Parku. Ze względu na brak obserwacji bezpośrednich, Park w latach 2019-2023 nie podejmował zwalczania tego gatunku przez odłów. (akta kontroli str. 501-502)

3.3. W planie ochrony określono następujące udostępniane obszary Parku³¹ oraz wskazano maksymalną liczbę osób mogących przebywać w nich jednocześnie:

- obszary i miejsca udostępniane dla celów edukacyjnych:
 - wystawy w Muzeum Przyrodniczo-Leśnym (indywidualnie, grupowo) - wystawa stała

³¹ Na podstawie operatu pn. *Koncepcja ochrony zasobów przyrodniczych oraz zakresu, lokalizacji i harmonogramu stosowania ochrony czynnej* – tom II z 2010 r.

- 200 osób, inne wystawy - 100
- sala audiowizualna (indywidualnie, grupowo) – 200,
 - Ośrodek Edukacji Przyrodniczej (indywidualnie, grupowo) – 120,
 - Ośrodek Edukacji Przyrodniczej - edukacyjny plac zabaw (indywidualnie, grupowo) – 100,
 - budynek dawnych stajni kozackich (indywidualnie, grupowo) – 300,
 - Park Pałacowy (indywidualnie lub grupowo) – bez limitu,
 - Rezerwat Pokazowy Żubrów, oddział 425C (indywidualnie, grupowo) – 300,
 - stanowisko edukacyjne kolejki wąskotorowej „Uroczysko Głuszczyk” (indywidualnie, grupowo) – 200,
 - obszar ochrony czynnej (indywidualnie; grupowo pod opieką edukatora lub przewodnika) – 300,
 - obszar ochrony ścisłej (grupowo pod opieką edukatora lub przewodnika) – 200,
- obszary i miejsca udostępniane dla celów turystycznych:
 - wystawy w Muzeum Przyrodniczo-Leśnym (indywidualnie, grupowo) – wystawa stała – 200, inne wystawy – 100,
 - Ośrodek Edukacji Przyrodniczej (indywidualnie lub grupowo) – 100,
 - parkingi (dla samochodów osobowych i autobusów) – 100 w oddziałach 110Aa, 111Ad i 150 w oddziale 158Ba),
 - Punkt Informacji Turystycznej – 50,
 - Park Pałacowy (indywidualnie lub grupowo) – bez limitu,
 - Osada Zwierzyniec (indywidualnie lub grupowo) – 150,
 - Rezerwat Pokazowy Żubrów, oddziały 425CD, 450B (indywidualnie lub grupowo) – bez limitu,
 - wieża widokowa wraz z urządzeniami obsługi ruchu turystycznego (indywidualnie lub grupowo) – 100,
 - obszary i miejsca udostępniane dla celów rekreacyjnych:
 - Park Pałacowy (indywidualnie lub grupowo) – 1000,
 - Ośrodek Edukacji Przyrodniczej, plac zabaw dla dzieci (indywidualnie lub grupowo) – 100,
 - obiekt turystyczny „Filipówka” (miejsce odpoczynku) – 150,
 - obiekt turystyczny „Zamosze” (miejsce odpoczynku) – 100,
 - stawy w Parku Pałacowym (łódki wiosłowe stylizowane na przełom XIX i XX wieku, konstrukcja uzgodniona z wojewódzkim konserwatorem zabytków) – 20,
 - obszary i miejsca udostępniane dla celów amatorskiego połowu ryb:
 - stawy w Parku Pałacowym (połów wędką z brzegu bez zanęcania ryb) – 50,
 - rzeka Narewka w granicach Parku Pałacowego (połów wędką z brzegu bez zanęcania ryb) – 50. (akta kontroli str. 204-205)

Liczba osób odwiedzających Park³² w latach 2019-2023 wyniosła 990.024, w tym: 274.334 w 2019 roku, 209.383 w 2020 roku, 191.034 w 2021 roku, 134.411 w 2022 roku i 180.862 w 2023 roku (do 15 września). Największą popularnością cieszył się rezerwat pokazowy żubrów, który odwiedziło odpowiednio: 173.563, 158.176, 142.470, 97.847 i 122.881 osób. Do muzeum przyrodniczo-leśnego sprzedano: 72.850 biletów w 2019 roku, 30.454 w 2020 roku, 31.283 w 2021 roku, 28.101 w 2022 roku i 44.654 w 2023 roku, do rezerwatu ścisłego zaś odpowiednio: 27.921, 20.753, 17.281, 8.463 i 13.327. (akta kontroli str. 504-506)

W okresie objętym kontrolą na terenie Parku nie organizowano imprez sportowo-rekreacyjnych. W latach 2021-2022 BNP był współorganizatorem Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego WERTEP. W ramach porozumień zawartych ze Stowarzyszeniem Kulturalnym „Pocztówka” Park zobowiązał się do bezpłatnego udostępnienia placu przy

³² Dane na podstawie liczby sprzedanych biletów.

muzeum i ośrodka edukacji przyrodniczej, rozpropagowania informacji o festiwalu i umieszczenia jej na stronie internetowej. (akta kontroli str. 507-513)

Na obszarze Parku wytyczono siedem szlaków turystycznych (w tym dwa rowerowe) o łącznej długości 44 km³³ oraz cztery ścieżki edukacyjne liczące 3,2 km³⁴ (z 52 przystankami). W wyniku oględzin szlaku turystycznego „Do Dębu Jagiełły (o dł. 3,5 km) oraz ścieżki edukacyjnej „Przez trzy zbiorowiska” (o dł. 0,4 km) ustalono, że znajdujące się na obydwu trasach kładki z barierkami były w dobrym stanie technicznym. Wzdłuż ścieżki wyznaczono 12 przystanków edukacyjnych (z tablicami informacyjnymi). Nie stwierdzono śladów nielegalnej dyspersji turystów poza wyznaczone trasy. (akta kontroli str. 514-522)

W latach 2019-2023 czasowo zamykano niektóre szlaki lub modyfikowano ich przebieg, a mianowicie:

- w okresie od 25 kwietnia 2019 r. do 8 marca 2023 r. zmodyfikowano przebieg szlaku pieszego „Wilczy Szlak” znajdującego się w północnej części Obwodu Ochronnego Rezerwat (przyczyną była znaczna liczba martwych drzew stojących w bezpośredniej bliskości szlaku i stwarzających potencjalne zagrożenie),
- w dniach od 23 do 30 stycznia 2023 r. tymczasowo zamknięto szlak łącznikowy z Kosego Mostu na północ, w kierunku platformy widokowej przy ostoi żubrów (ograniczenie spowodowane było wystąpieniem wody z koryta rzeki Narewka).

(akta kontroli str. 523-526)

3.4. W okresie objętym kontrolą funkcjonariusze Straży Parku, w trakcie 2.652 służb³⁵ wylegitymowali 148 osób, pouczyli 131 osób, ujawnili 60 wykroczeń polegających na przebywaniu w strefie wolnej od ruchu turystycznego obszaru ochrony ścisłej i czynnej oraz parkowaniu samochodów w miejscach do tego niewyznaczonych, a także ustalili 48 sprawców tych wykroczeń. Nie nakładano mandatów karnych, gdyż – jak wyjaśnił Dyrektor Parku – (...) *W 12 przypadkach nie udało się ujawnić sprawców wykroczeń, a w pozostałych ujawnionych przypadkach wykroczeń stwierdzono, że: na 31 sprawców wykroczeń byli to funkcjonariusze Straży Granicznej, Wojska Polskiego, Policji, Wydziału Zabezpieczeń Działań SG, Wywiadu Wojskowego oraz Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. Przebywali w obszarze ochrony ścisłej i czynnej w ubraniach cywilnych, więc ich zatrzymano i wylegitymowano. W trakcie kontroli okazało się, że wykonywali oni działania operacyjne, poszukiwacze i rozpoznawcze związane z kryzysem migracyjnym. W następstwie tych okoliczności odstąpiono od czynności karnych. Zatrzymano 6 osób - turystów, którzy weszli do lasu i nie mieli świadomości, że przebywają w strefie wolnej od ruchu turystycznego. Na żądanie funkcjonariuszy przeprosili i natychmiast opuścili teren. Zostali również pouczeni i zapoznani z zasadami udostępniania parku i wyprowadzeni z lasu. Wejścia przez bramę do obszaru ochrony ścisłej próbowały 2 osoby i na samym wejściu zostały zatrzymane oraz wylegitymowane, a na żądanie funkcjonariusza natychmiast wyszły i przeprosiły za swoje niefrasobliwe zachowanie. Pouczono i udzielono reprimendy słownej. Stwierdzono 4 przypadki parkowania pojazdu na terenie Parku Pałacowego w miejscu do tego niewyznaczonym. Tłumaczono się nieświadomością i faktycznym deficytem miejsc parkingowych. Byli to uczestnicy konferencji odbywającej się w naszym obiekcie. Po wylegitymowaniu sprawców wykroczeń pouczone ich i wskazano im odpowiednie miejsce do zaparkowania pojazdów. Wobec skrucy sprawców odstąpiono od czynności mandatowych i czynności zakończone pouczeniem. Jeden przypadek zaparkowania auta w strefie zabronionej jest procedowany przez Komendę Powiatową Policji w Hajnówce, w następstwie złożenia wniosku przez Straż Parku o ściganie sprawcy wykroczenia. Jak ustaliła Straż Parku właścicielem pojazdu jest wypożyczalnia aut, czynności postępowania o wykroczenie są w toku. Skontrolowano 4 osoby, które okazały się funkcjonariuszami służb mundurowych po służbie (formacji zabezpieczający granicę państwa) przebywającymi w strefie ochrony ścisłej udostępnianej turystycznie z przewodnikiem, uprawiającymi biegi (szlifującymi formę fizyczną). Przeprosili za swoje zachowanie, zostali*

³³ W tym: Do Dębu Jagiełły, Wilczy Szlak, Wokół Uroczyska Gluszec, Carska Tropina, Tropem Żubra, Szlak rowerowy zielony, Szlak rowerowy czarny.

³⁴ W tym: Przez trzy zbiorowiska, Śladami historii po Parku Pałacowym, Drzewa Parku Pałacowego, Ssaki Puszczy Białowieskiej.

³⁵ W tym 521 w 2019 r., 558 w 2020 r., 514 w 2021 r., 600 w 2022 r. i 459 w 2023 r. (do 31 sierpnia).

wylegitymowani, pouczeni i opuścili strefę zabronioną, a o ich niewłaściwym zachowaniu poinformowano dowództwo zgrupowania. Odstąpiono od czynności mandatowych i sprawę zakończono pouczeniem. (akta kontroli str. 527-532, 808-809)

W latach 2019-2023 u przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie BPN³⁶ nie prowadzono kontroli, o których mowa w art. 108a ustawy o ochronie przyrody. Dyrektor Parku wyjaśnił że w latach 2019-2023 nie przeprowadzono takich kontroli ponieważ prowadzona działalność wykonywana była na terenie monitorowanym i kontrolowanym przez pracowników Służby Parku i wszelkie stwierdzone nieprawidłowości związane z naruszeniem zapisów umownych byłyby stwierdzane. Ponadto:

- z dniem 1 stycznia 2011 r. osoba fizyczna prowadząca działalność w zakresie gastronomii wstąpiła w prawa i obowiązki dzierżawcy, które przysługiwały i ciążyły na „Iwa” sp. z o.o. w Białowieży. Działalność prowadzona była do 15 grudnia 2019 r. w budynku Centrum Edukacyjno-Muzealnego Białowieckiego Parku Narodowego, które było monitorowane całodobowo przez pracowników recepcji pokoi gościnnych. Nikt z pracowników nie zgłaszał uwag do zakresu i sposobu świadczonych przez tę osobę usług. Kontakt z dzierżawcą przebiegał bez zakłóceń. Wszelkie wątpliwości były na bieżąco wyjaśniane.

- „Galeria Ikon” [...] w Supraślu wydzierżawia pomieszczenia w celu sprzedaży pamiątek związanych z regionem. Pomieszczenia znajdują się na terenie Parku Pałacowego patrolowanego przez pracowników Straży Parku oraz Służby Parku i nie zgłaszano działań niezgodnych z zapisami umowy ani ustawy o ochronie przyrody.

- „RIKSZA-ZIBI” [...] w Białowieży usługi świadczy na terenie Rezerwatu Pokazowego Żubrów w godzinach jego funkcjonowania. Teren jest kontrolowany przez pracowników Straży Parku, Służby Parku oraz pracowników terenowych (hodowców) i pracowników kasy Pawilonu Edukacyjnego. Nie zgłaszano działań niezgodnych z umową zawieraną przeważnie na okres nasilonego ruchu turystycznego. Turyści obsługiwani przez tego przedsiębiorcę, również nie zgłaszali żadnych uwag. W związku z prowadzeniem działalności gospodarczej przez małe podmioty, których zakres działalności był wąski, kontrola działalności odbywała się na bieżąco bez konieczności dokonywania kontroli, o których mowa w art. 108a ustawy o ochronie przyrody. (akta kontroli str. 533-579, 809)

3.5. Na podstawie informacji uzyskanych od Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku ustalono, że w okresie objętym kontrolą na obszarze Parku nie wystąpiły przypadki bezpośredniego zagrożenia szkodą lub szkody w środowisku.

(akta kontroli str. 580)

Dyrektor Parku, odnosząc się wpływu budowy zapory na granicy polsko-białoruskiej na obszary chronione, wyjaśnił: Obszar wykonywania robót budowlanych przez Spółkę Budimex mieścił się w granicach 15-metrowego pasa drogi granicznej, a więc na terenie, który nie wchodzi w skład obszarów objętych ochroną ścisłą ustanowioną w ramach Planu Ochrony BPN, ani obszarów zakwalifikowanych jako obszar ochrony zbliżony do kategorii „Ia” zgodnie z klasyfikacją IUCN (ścisły rezerwat przyrody). Na marginesie należy zauważyć, że pas graniczny (nawet w przypadku jego lokalizacji na terenie Puszczy Białowieckiej), z uwagi na swoją szczególną funkcję związaną z ochroną granicy państwowej z oczywistych względów podlega bieżącym niezbędnym adaptacjom (dostosowaniu do wymogów ochrony), które zmierzają do realizacji tej podstawowej funkcji dokonywanym przez odpowiednie służby. W granicach BPN, pas drogi granicznej jest objęty krajobrazową formą ochrony. Budowa nie doprowadziła do powstania jakichkolwiek nowych obiektów liniowych czy powierzchniowych na terenie BPN, a w szczególności na obszarach objętych ochroną ścisłą i obszarach Natura 2000 w granicach BPN, związanych z budową zapory. Oczywiście, zbadania i monitorowania wymagają skutki przyrodnicze budowy i funkcjonowania zapory oraz równoległe przebiegającej drogi technicznej, po polskiej stronie granicy. Warto jednak zauważyć, iż po stronie białoruskiej, od lat 80., w odległości od 100 do 1000 m od linii granicy państwowej, funkcjonuje ciągła bariera (plot) oddziaływająca na swobodną migrację zwierząt. Okres funkcjonowania zapory jest na razie zbyt krótki by jednoznacznie stwierdzić jakim przekształceniom podlega środowisko przyrodnicze, a tym samym czy doszło do szkody

³⁶ Spółka „IWA” Sp. z o.o. w Białowieży, „Galeria Ikon” w Supraślu, „RIKSZA-ZYBI” w Białowieży.

w środowisku, w rozumieniu ustawy z dnia 13 czerwca 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz. U. z 2020 r. poz. 2187). (akta kontroli str. 816-817)

3.6. W planie ochrony jako potencjalne zagrożenie dla zachowania właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt zidentyfikowano m.in. wzrost presji antropogenicznej związanej z udostępnianiem turystycznym Parku. W związku z tym wskazano następujące sposoby jego eliminacji: [1] monitoring liczby osób korzystających (zwłaszcza na obszarze objętym ochroną ścisłą), [2] monitoring wpływu presji na przedmioty ochrony, [3] monitoring uszkodzeń roślinności i gleb przy szlakach turystycznych, [4] utrzymanie ograniczeń w udostępnianiu najcenniejszych obszarów, [5] rozbudowa infrastruktury zabezpieczającej przedmioty ochrony przed degradacją, [6] propagowanie i wspieranie powstawania atrakcji turystycznych i edukacyjnych poza granicami Parku, [7] wykonywanie ocen oddziaływania na przedmioty ochrony planowanych zmian w sposobie udostępnienia obiektów przyrodniczych, [8] opracowywanie zaleceń ochronnych i ich popularyzacja, [9] wprowadzanie okresowych i stałych ograniczeń oraz limitów w dostępie do obiektów poddanych największej presji. (akta kontroli str. 160-167)

Dyrektor Parku, odnosząc się do wyników monitoringu wyjaśnił: *Monitoring ruchu turystycznego oraz jego potencjalnych skutków prowadzony jest od 2013 r. W jego ramach, wykorzystywana jest sieć liczników turystów (6 punktów na terenie Parku) obejmujących szlaki turystyczne oraz ważniejsze drogi wjazdowe. Dane gromadzone są w postaci bazy danych w której rejestrowane są: ilość przejść w danym punkcie z rozróżnieniem: pieszych, wjazdów rowerem oraz pojazdów. Dane uzupełniają statystyki sprzedanych biletów oraz wydanych przepustek. Ponadto, elementem monitorowania poziomu antropopresji powodowanej ruchem turystycznym jest także monitoring gatunków obcych (synantropijnych) roślin wzdłuż szlaków turystycznych jako jednego ze wskaźników presji turystyki na przyrodę Parku, dane z fotopułapek rozmieszczonych na terenie Parku, zmiany zachodzące w sąsiedztwie szlaku (wydeptywania) itp. obserwacje. Dotychczasowe dane nie wykazują negatywnych skutków presji antropogenicznej na przyrodę Parku. Tym niemniej, podejmowane są działania profilaktyczne w tym zakresie, między innymi:*

a/ zasady udostępnienia obszaru Parku m.in. zakaz przebywania po zmroku, zakaz biwakowania, zwiedzanie z przewodnikiem w obszarze ochrony ścisłej, prowadzenie szkoleń dla przewodników, dostosowana do warunków organizacja zwiedzania itp.,

b/ udostępnianie innych atrakcji zmniejszających presję na obszary najcenniejsze: muzeum, Rezerwat Pokazowy z pawilonem edukacyjnym, bezpłatnie udostępniony Park Pałacowy, Ośrodek Edukacji itp.,

c/ utrzymywanie infrastruktury zmniejszającej presję na szlaki i ich otoczenie: kładki drewniane oraz kompozytowe w udostępnionej części Parku (w tym obszarze ochrony ścisłej), w terenie podmokłym ograniczające skutki wydeptywania, infrastruktura informacyjna (oznakowania i tablice informacyjne zwracające uwagę na zasady zwiedzania, tablice urzędowe itp.), miejsca odpoczynku na szlakach. (akta kontroli str. 804)

3.7. Rada Naukowa Parku, powołana zarządzeniami Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2015 r.³⁷ i 19 listopada 2020 r.³⁸, w okresie objętym kontrolą odbyła cztery posiedzenia, podczas których m.in.:

- przyjęto sprawozdania z działalności Parku,
- opiniowano wnioski badawcze, np. zgłoszone w latach 2020-2021: [1] Ocena zanieczyszczenia rzek Białowieskiego Parku Narodowego mikrotworzywami i ocena skali ich przenikania do lądowych sieci troficznych, [2] Wpływ warunków siedliskowych na rozkład martwego drewna i odnowienie świerka w Puszczy Białowieskiej, [3] Wieloletni monitoring aktywności nietoperzy i owadów w drzewostanach BPN, [4] Analiza koloru roślin jako źródła informacji fenologicznej oraz metoda oceny stanu roślinności w Białowieskim Parku Narodowym, [5] Mikrosiedliska nadrzewne lasów grądowych o charakterze naturalnym, [6] Detekcja wewnątrzkomórkowych pasożytów bakteryjnych

³⁷ Dz. Urz. MŚ z 2015 r. poz. 44.

³⁸ Dz. Urz. MŚ z 2020 r. poz. 15.

z rodzaju *Anaplasma spp.* z wykorzystaniem metod biologii molekularnej w tkankach ze śledziona i wątroby u dziko żyjących żubrów na terenie Puszczy Białowieskiej,

- omawiano koncepcję udostępnienia leśniczówki „Dziedzinka”³⁹ oraz zachowania jej ochrony konserwatorskiej (wskazano, że adaptacja i udostępnienie obiektu w obecnej lokalizacji stwarza zagrożenie nadmiernej antropopresji w bezpośredniej granicy z rezerwatem ścisłym Parku; zwrócono też uwagę na brak możliwości sfinansowania prac remontowo-budowlanych lub przeniesienia obiektu do innej lokalizacji),
- analizowano sytuację finansową i funkcjonowanie BPN w związku z ograniczeniami w ruchu turystycznym w latach 2021-2022, wynikającymi z wprowadzenia stanu epidemii SARS-CoV-2, stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz czasowego zakazu przebywania na określonym obszarze w strefie nadgranicznej przyległej do granicy państwowej z Republiką Białorusi,
- poruszano kwestie związane z dokarmianiem żubrów przez mieszkańców gmin Białowieża i Narewka oraz wchodzeniem tych zwierząt na prywatne posesje (omawiano procedury odłowów i przesłanki eliminacji zwierząt agresywnych i zagrażających zdrowiu lub życiu ludzi). (akt kontroli str. 581-618)

3.8. Analiza zrealizowanych w latach 2019-2023 siedmiu zamówień publicznych, w tym na: [1] remont i konserwację płotów szczelnych drewnianych w Ośrodku Hodowli Żubrów⁴⁰ (OHŻ) o wartości 984,8 tys. zł, [2] remont, budowę i konserwację obiektów infrastruktury w OHŻ oraz dostawę kruszywa z wypełnieniem ubytków dróg na terenie Obrębu Ochronnego Rezerwat⁴¹ (581,6 tys. zł), [3] usuwanie gatunku obcego – niecierpka drobnokwiatowego⁴² (63,5 tys. zł), [4] koszenie łąk ze zbiorem i wywiezieniem biomasy⁴³ (52,9 tys. zł), [5] oczyszczanie miejsc zimowego dokarmiania żubrów⁴⁴ (13,4 tys. zł), [6] budowę pułapki do odłowu i skrzyni do transportu żubrów⁴⁵ (7,4 tys. zł) i [7] odnowienie oznakowania szlaków turystycznych na odcinku ok. 38 km⁴⁶ (7,3 tys. zł) wykazała, że:

³⁹ Obiekt należący do Skarbu Państwa, będący w zarządzie BPN (od wiosny 2021 r. wpisany do rejestru zabytków). W leśniczówce mieszkała znana biolog prof. Simona Kossak.

⁴⁰ Przedmiot zamówienia podzielono na trzy części: [1] remont płotów na dł. 770 mb w rezerwacie 2, zagroda II, [2] konserwacja płotów na dł. 340 mb w rezerwacie 2, zagroda IV, [3] konserwacja płotów na dł. 300 mb w rezerwacie 2, zagroda V. W ramach remontu płotów zlecono wymianę drewnianych elementów (rygle, odeskowanie, zadaszenie), oczyszczenie i pomalowanie istniejących słupów stalowych, prostowanie oraz wymianę części słupów (będących w złym stanie technicznym). W ramach konserwacji: odkrzaczenie i obkaszanie chwastów, zdemontowanie i oczyszczenie wszystkich elementów drewnianych przeseł (desek, rygli i daszku), drobne naprawy polegające na wymianie zniszczonych/brakujących elementów (np. desek opierzenia, okapów, itp.), dwukrotną konserwację środkiem impregnującym owadobójczym i grzybobójczym, oczyszczenie elementów metalowych, zamontowanie zdemontowanych wcześniej tablic i oznakowania, uporządkowanie terenu prowadzonych robót.

⁴¹ W tym: [1] remont stodoły w rezerwacie nr 4, [2] remont stajni-wozowni, [3], wykonanie ogrodzenia elektrycznego na płocie ośrodka rehabilitacji zwierząt, [4] dostawa kruszywa naturalnego w ilości 2000 m³ z wypełnieniem ubytków dróg do celów p.poż. na łącznym odcinku 5,9 km na terenie Obwodu Masiewo i Obwodu Zamosze., [5] konserwacja obiektów oraz urządzeń infrastruktury turystycznej.

⁴² Przedmiotem zamówienia było usuwanie niecierpka poprzez jego ręczne wrywanie z wywiezieniem biomasy poza BPN i jej utylizację we własnym zakresie przez wykonawcę. Dopuszczono częściowe pozostawienie biomasy w terenie poprzez przymowanie (przed wytworzeniem nasion przez roślinę) po uzgodnieniu z właściwym leśniczym.

⁴³ Zamówieniem objęto jednokrotne wykoszenie łąk ze zbiorem i wywiezieniem biomasy na terenie Obrębu Ochronnego Rezerwat (na powierzchni ok. 38,99 ha) oraz Parku Pałacowego (na pow. ok. 11,34 ha).

⁴⁴ W tym: [1] zebranie po sezonie zimowym z terenu dokarmiania resztek paszy i odchodów, załadunek na środek transportu oraz wywiezienie poza obręb dokarmiania w miejsce wskazane przez zarządcę terenu, [2] uprzątnięcie brogów z resztek paszy. W opisie przedmiotu zamówienia wskazano również, że w trakcie dokonywania uprzątnięcia nie mogą być stosowane narzędzia, sprzęt i metody niszczące drzewostan, runo leśne, ściółkę lub glebę mineralną, a szczegółowy sposób wykonania uprzątnięcia powinien być uzgodniony z przedstawicielem BPN. Wielkość powierzchni do uprzątnięcia określono na 2,5 ha, szacowaną ilość odpadów na 204 m³, a ich masę na 51 ton.

⁴⁵ Zamówieniem objęto budowę pułapki (klatki) do odłowu żubrów oraz dopasowaną do niej skrzynię (klatkę) do transportu żubrów, tworzących ze sobą komplet. W opisie przedmiotu zamówienia wskazano, że obie części mają być wykonane z drewna świerkowego wzmocnionego metalowymi elementami i muszą do siebie dokładnie pasować (skrzynia transportowa ma pełnić rolę stabilizującą), a ponadto zamawiający dowiezie wykonawcy, na własny koszt, nie dalej niż 20 km od siedziby BPN, komplet skrzyń jako wzór przy wykonywaniu zamówienia.

⁴⁶ W tym 23,5 km pieszych i 14,5 km rowerowych.

- wszystkie postępowania zostały przeprowadzone z zachowaniem odpowiednich regulacji, tj. przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁴⁷ (od 1 stycznia 2021 r. – ustawy z dnia 11 września 2019 r. Prawo zamówień publicznych⁴⁸) lub wewnętrznych regulaminów wprowadzonych zarządzeniami Dyrektora BPN⁴⁹,
- udokumentowano je we właściwej formie,
- Park miał zabezpieczone środki finansowe na pokrycie tych wydatków,
- wszystkie wydatki służyły celom Parku i zostały dokonane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów,
- we wszystkich umowach z wykonawcami zabezpieczono interesy Parku (w postaci kar umownych za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy, nieusunięcie wad stwierdzonych przy odbiorze przedmiotu zamówienia, itp.)
- we wszystkich przypadkach zamówienia zostały zrealizowane zgodnie z umowami.

(akta kontroli str. 619-669)

3.9. W okresie objętym kontrolą Park podejmował szereg działań edukacyjnych, w tym m.in.:

- Dział Naukowo-Edukacyjny zorganizował 125 wykładów, warsztatów, zajęć w terenie, prezentacji, prelekcji, itp. w których wzięło udział 19,6 tys. osób⁵⁰ (np. zajęcia edukacyjne: „Wilcza Noc”, „Ekosystem lasu naturalnego”, Tajemniczy leśny świat”, „Konwent Żubrowy”, „Las - środowisko życia”, „Noc Nietoperza”, „Ptaki Puszczy Białowieskiej”, „Ssaki Puszczy Białowieskiej”, „Grzyby”, „Życie mrówek. Łąka”, „Domy zwierząt”, „Powroty ptaków”, „Rzadkie i użytkowe rośliny Puszczy Białowieskiej” „Jaki jest ryś?”, wykłady z prezentacją multimedialną: „Przygoda z żubrem”, „Rośliny wczesnowiosenne”, „Tajemnice puszczańskich ssaków”, „Różnorodność biologiczna Polski a bioróżnorodność Parku Białowieskiego”, „Tajemnice wilka i rysia w prastarym lesie”, zajęcia kameralne i terenowe: „Płazy Puszczy Białowieskiej”, „Lasy i ssaki Puszczy Białowieskiej”, warsztaty „Skąd się biorą żaby?”, „Noc sów”, gry edukacyjne i zajęcia artystyczne o płazach, „Europejski Dzień Parków Narodowych” - pogadanka z prezentacją multimedialną, wyjście do rezerwatu ścisłego – zajęcia edukacyjne, warsztaty z cyklu „Popularyzator Puszczy Białowieskiej”, wernisaż konkursu plastycznego „Święta z rysiem”, zajęcia terenowe: „Dzień pustej klasy”, „Las naturalny i martwe drewno”, „Z żubrem za pan brat”, „Drzewa Puszczy Białowieskiej”, „Odyseja Parków Narodowych” – zajęcia edukacyjne w rezerwacie ścisłym i zabawy w Parku Pałacowym”, warsztaty dla rodzin w Parku Pałacowym i w Rezerwacie Pokazowym Żubrow, „Przyroda Puszczy Białowieskiej” (zwiedzanie Muzeum Przyrodniczo-Leśnego i spacer po Parku Pałacowym),” Transgraniczne szkolenie dla nauczycieli” (w formie online i hybrydowej), „Dzień Ptaków” – spacer ornitologiczny i akcja ochrony czynnej.
- Dział Udostępniania Parku zorganizował 37 wystaw czasowych, które odwiedziło ok. 927,2 tys. osób⁵¹ (np.: Maurycy Ignaczak „Nietoperze”, wystawa czasowa z okazji Europejskiego Dnia Parków Narodowych „Janusz Tomaszewicz „Parki Narodowe Czarnogóry”, wystawa czasowa z okazji 40 lat BPN na Liście UNESCO „Białowieski Park Narodowy”, Tomasz Czykwin „Ryś – dziki sąsiad”, „Grzyby cuda i dziwy”, „Żuraw” Jacka Hilarskiego (pawilon

⁴⁷ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843, ze zm. (uchylona z dniem 1 stycznia 2021 r.).

⁴⁸ Dz. U. z 2023 r. poz. 1605, ze zm.

⁴⁹ Zarządzenie nr 11/2016 Dyrektora BPN z dnia 18 marca 2016 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu dokonywania wydatków publicznych o wartości nieprzekraczającej równowartości kwoty określonej w art. 4 pkt 8 ustawy Prawo zamówień publicznych w Białowieskim Parku Narodowym w Białowieży oraz zarządzenie nr 56/200 Dyrektora BPN z dnia 21 grudnia 2000 r. w sprawie wprowadzenia regulaminu udzielania zamówień publicznych wyłączonych ze stosowania ustawy Prawo zamówień publicznych w Białowieskim Parku Narodowym.

⁵⁰ W tym: 32 w 2019 roku (wzięło w nich udział 4.529 osób), cztery w 2020 roku (457 osób), 33 w 2021 roku (3.339 osób), 35 w 2022 roku (6.436 osób) i 21 w 2023 roku (4.877 osób).

⁵¹ W tym: 12 wystaw w 2019 roku (381.909 zwiedzających), 10 wystaw w 2020 roku (135.369 zwiedzających), cztery wystawy w 2021 roku (138.055 zwiedzających), pięć wystaw w 2022 roku (115.315 zwiedzających) i sześć wystaw w 2023 roku (156.601 zwiedzających).

edukacyjny), Aleksy Wasiluk – korzenioplastyka, Józef Wilkoń „Las – rysunki” (muzeum BPN), wystawa czasowa archiwalnych fotografii Jana Jerzego Karpińskiego „Żubry” (pawilon edukacyjny), „Sowy” kolekcja figurek oraz malarstwa Antoniego Szymanika z Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie, „Chrońmy mokradła”, wystawa czasowa „100 lat ochrony dla przyszłych pokoleń – Białowiecki Park Narodowy i Puszcza Białowiecka oczyma fotografów przyrody w 100 lecie utworzenia Rezerwatu Ścisłego BPN”, wystawa czasowa obrazów i grafik Joanny Kiersnowskiej „Puszcza” (pawilon edukacyjny), Jerzy Iwacik – prace plastyczne „Moje drzewa”, Adam Wysocki „Między Puszcza, a polami”, wystawa czasowa „Niezwykły świat śluzowców”. (akta kontroli str. 670-677)

Ponadto, w ramach promocji BPN:

- zorganizowano 25 konkursów (np. konkurs na karnawałowy strój „Żubr”, „Grzyby małe i duże znajdziesz w naturze”, „Płazy w mojej okolicy”, „Różnorodność biologiczna i formy ochrony przyrody w Polsce”, konkurs plastyczny o żubrze, konkurs na logo „Białowiecki Park Narodowy 1921-2021 sto lat ochrony”, konkursy na imiona żubrząt i koników polskich urodzonych w rezerwacie pokazowym, konkurs plastyczny „Święta z rysiem”, konkursy botaniczne i nietoperzowe na Facebooku),
- wydawano corocznie kalendarz z logo Parku (w nakładzie 350 egz.), „Księgę Rodowodową Żubrów” (od 500 do 650 egz.), kwartalnik „Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody” (1.200-2.000 egz.) oraz inne publikacje (w latach 2022-2023): „Żubr i inne ssaki Puszczy Białowieckiej” zbiór zadań edukacyjnych” (po 3.000 egz.), „Królowie Polski w Puszczy Białowieckiej” (po 3.000 egz.) i kalendarz edukacyjny (po 400 egz.). (akta kontroli str. 670-678)

3.10. Dyrektor Parku, odnosząc się problemów w realizowaniu zadań związanych z ochroną przyrody i udostępnianiem obszaru BPN, wskazał na następujące kwestie:

Brak dostatecznych środków budżetowych na realizację niektórych typów zadań wynikających z Planu Ochrony BPN na przykład prowadzenie monitoringu. Przy dużej ilości monitorowanych gatunków i siedlisk oraz szerokim zakresie prac, konieczne jest posiłkowanie się wykonawcami zewnętrznymi. Poziom dotacji na działalność nie pozwala na swobodne planowanie tego typu działań. W latach 2019-2023 Fundusz Leśny odmawiał finansowania monitoringu i inwentaryzacji. Z kolei, dopiero w 2023 pojawiła się możliwość wykorzystania środków unijnych w tym zakresie, w ramach Programu FENiX. BPN zgłosił akces do tych środków.

Złożone zasady ubiegania się o dofinansowanie kosztownych prac związanych z utrzymaniem obiektów kubaturowych w Parku Pałacowym (utrzymanie Parku Pałacowego jest przykładem działania niespotykanego w innych parkach), wynikające z zasad konkursów np. proporcja nakładów na utrzymanie zieleni parkowej i odnowy infrastruktury, konieczności posiadania udziału własnego oraz zasad rozliczania VAT przy tego rodzaju przedsięwzięciach, zasad i kosztów prefinansowania. (akta kontroli str. 809)

3.11. W wyniku monitoringu prowadzonego przez służby Parku w latach 2019-2023⁵² stwierdzono właściwy stan zachowania (a tym samym skuteczność prowadzonych działań ochronnych) następujących siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt:

- łąk środkowoeuropejskiego i subkontynentalnego na powierzchni nie mniejszej niż 5.000 ha,
- borów i lasów bagiennych i brzoźowo-sosnowych bagiennych lasów borealnych (w tym podtypów występujących na obszarze Parku – boru sosnowego bagiennego na powierzchni nie mniejszej niż 100 ha, borealnej świerczyny bagiennej, na pow. nie mniejszej niż 100 ha i subborealnej brzeziny bagiennej na pow. nie mniejszej niż 400 ha),
- łąk wierzbowych, topolowych, olszowych i jesionowych, olsów źródliskowych (w tym podtypu występującego na obszarze Parku – łąk olszowo-jesionowych) na pow. nie mniejszej niż 800 ha,

⁵² Monitoring prowadzono w terminach określonych w planie ochrony, tj.: co roku - w przypadku bogatych florystycznie górskich i niżowych muraw bliźniczkowych, co 6 lat - w przypadku pozostałych siedlisk (ostatni monitoring przeprowadzono w 2021 r.), corocznie, co dwa, trzy lub co sześć lat w przypadku roślin i zwierząt.

- owadów: pachnicy dębowej, zgnotka cynobrowego, ponurka Schneidera, konarka tajgowego, zagłębka bruzdkowanego – w ekosystemach leśnych pozbawionych bezpośredniej ingerencji ludzkiej na powierzchni powyżej 9.000 ha,
- leńca bezpodkwiatkowego - powyżej 1.000 pędów, powyżej 30% pędów generatywnych.
- wilka (obszar Parku stanowi część terytorium watahy),
- żubra (30 – 40 osobników w hodowli zamkniętej; wskazano dodatkowo, że obszar Parku jest częścią terytorium stad o łącznej liczebności do 120 osobników w okresach ich maksymalnej koncentracji). (akta kontroli str. 679-682)

Pogorszenie stanu gatunku stwierdzono w przypadku rysia, lecz nie modyfikowano działań ochronnych, gdyż – jak wyjaśnił dyrektor BPN – Ocena U2, z ostatniego monitoringu rysia w Puszczy Białowieskiej (monitoring prowadzony na zlecenie GIOŚ, obejmował cały obszar Puszczy Białowieskiej) wynikała z pogorszenia parametru populacyjnego a konkretnie wskaźnika "Liczba samic prowadzących młode". Jest to wskaźnik wysoce zależny od możliwości oraz sposobu prowadzenia obserwacji przez wykonawcę monitoringu, w trakcie inwentaryzacji. Pozostałe parametry nie uległy pogorszeniu – dotyczące siedliska, uległy wręcz poprawie. W tej sytuacji, pogorszenie oceny, nie stanowi jeszcze wystarczającej przesłanki do modyfikacji działań ochronnych na rzecz rysia w Puszczy Białowieskiej, a w szczególności na terenie Parku. Tym bardziej, iż obszar Parku wydaje się mieć optymalne warunki dla rozwoju populacji – wskazują na to zaobserwowane tropy, zdjęcia z fotopułapek oraz obserwacje bezpośrednie. (akta kontroli str. 805)

Jako niezadowolający oceniono stan zachowania następujących siedlisk i gatunków: bogatych florystycznie górskich i niżowych muraw bliźniczkowych, niżowych i górskich świeżych łąk użytkowanych ekstensywnie, bociana czarnego, orlika krzykliwego, derkacza, lelka, jarzębatki, gąsiorka, traszki grzebieniastej, poczwarówki zwężonej, poczwarówki jajowatej, przeplatki aurinia, bogatka wspaniałego, rozmiarzu kolweńskiego, sasanki otwartej. Dyrektor Parku, odnosząc się do potrzeby modyfikacji działań ochronnych w wymienionych przypadkach, wyjaśnił: Tworząc Plan Ochrony Białowieskiego PN, przyjęto założenie, iż w połowie okresu obowiązywania Planu (rok 2025), przeprowadzona zostanie ocena stanu ochrony przedmiotów ochrony ujętych w Planie, w tym stanu ochrony gatunków i siedlisk wymienionych w załączniku II dyrektywy Rady 92/43/EWG oraz gatunków ptaków wymienionych w załączniku I do dyrektywy Rady 2009/147/WE na części obszaru Natura 2000 PLC 200004 Puszcza Białowieska objętej granicami Parku. Ocena zostanie przeprowadzona na podstawie dotychczas zgromadzonych danych monitoringowych i obserwacji, wyników prac inwentaryzacyjnych ekosystemów leśnych, nieleśnych oraz wodnych prowadzonych w latach 2015-2016, dostępnych wyników badań jednostek naukowo-badawczych prowadzących prace na terenie Parku. Planowane jest też przeprowadzenie prac monitoringowych wg. metodyki PMS (obejmą gatunki wymienione w zapytaniu) w latach 2025-2029. Białowieski PN zgłosił w tym zakresie akces do środków unijnych w ramach Programu FENiX. Rezultaty tych prac posłużą do oceny stanu gatunków i siedlisk, oceny skuteczności zabiegów ochronnych a także do modyfikacji zabiegów ochrony czynnej na kolejne 10 lat obowiązywania Planu. (akta kontroli str. 679-682, 805)

Nie określono wskaźnika stanu ochrony następujących gatunków ptaków objętych monitoringiem w latach 2019-2023: bociana czarnego, trzmielojada, siniaka, orlika krzykliwego, jarząbka, kropiatki, derkacza, sóweczki, włośchatki, lelka, jarzębatka, dzięcioła zielonosiwego, dzięcioła czarnego, dzięcioła średniego, dzięcioła białogrzbietego, dzięcioła trójpalczastego, muchołówki małej, muchołówki białoszyi, gąsiorka, słonki, samotnika.

Dyrektor BNP wyjaśnił: Wskaźnik stanu ochrony określany wg. metodyki stosowanej dla siedlisk i gatunków Natura 2000 wymaga pracy licznego zespołu pracowników (ornitologów) których Park nie posiada. Natomiast skorzystanie z usług zewnętrznych jest limitowane brakiem środków finansowych na ich przeprowadzenie. Ww. metodyki wymagają objęcia pracami stosunkowo dużych w miarę jednorodnych obszarów Parku. Przy dużej zmienności ilość obszarów objętych pracami winna być wyższa. W badanym okresie, instytucje finansujące działania z zakresu ochrony przyrody nie ogłaszały naborów projektów z tego zakresu. Dodatkowo, Fundusz Leśny, finansujący działania z zakresu ochrony przyrody w Białowieskim Parku Narodowym, jednoznacznie wskazywał, iż tego rodzaju zadania nie

będą finansowane. Tym niemniej, zgodnie z Planem Ochrony, Białowieski PN prowadził monitoring określonych cech populacji ww. gatunków, pozwalających w perspektywie czasu na określenie tendencji/ zmian w nich zachodzących. Gatunki, siedliska oraz monitorowane cechy ujęte są w Rozdziale 9 Planu Ochrony. Monitoring ww. zakresie prowadzą pracownicy Parku, pracownicy jednostek naukowych prowadzących badania. BPN korzysta też z wyników krajowego monitoringu ptaków, prowadzonego przez GIOŚ, na terenie Parku lub Puszczy Białowieskiej. Dane gromadzone są w geoportalu BPN. Dodatkowo, w 2022 r., korzystając z inicjatywy i wsparcia finansowego Huawei Polska, przy współpracy RFCx z USA, Białowieski PN uruchomił system akustycznego monitoringu ptaków (lub gatunków zwierząt wokalizujących) z wykorzystaniem uczenia maszynowego. Rekordery dźwięku zostały umieszczone w dotychczasowych punktach monitoringu. Pozwoli to na opracowanie metodyki mniej pracochłonnego monitoringu (brak angażowania dużej grupy obserwatorów) przy jednocześnie niższej antropopresji. Pierwszy pakiet danych z wiosny 2023 jest już w opracowaniu. (akta kontroli str. 679-682, 805)

Dyrektor BPN, jako sprawujący nadzór nad obszarem Natura 2000⁵³, w ramach realizacji – wynikającego z art. 31 uoop – obowiązku przekazywania Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska⁵⁴ ocen realizacji ochrony tego obszaru⁵⁵ (co sześć lat w odniesieniu do specjalnego obszaru ochrony siedlisk oraz co trzy lata w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków), po raz ostatni przekazał dane dotyczące dyrektywy siedliskowej 2 sierpnia 2018 r., a w zakresie dyrektywy ptasiej – 20 listopada 2018 r. Przekazano je w odpowiedzi na pisma z 31 lipca i 22 maja 2018 r., w których GDOŚ zwrócił się o przesłanie informacji niezbędnych do opracowania raportu dotyczącego okresu 2013–2018, określając zakres, formę i rodzaj danych jakie sprawujący nadzór nad obszarami Natura 2000 mają przekazać⁵⁶. Przesłane przez Park dane dotyczące dyrektywy ptasiej nie obejmowały informacji o wpływie działań ochronnych na stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000 oraz wyników monitorowania i nadzoru tych działań. Po upływie kolejnych trzech lat dane dotyczące dyrektywy ptasiej w ogóle nie zostały przekazane (co szerzej opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*). (akta kontroli str. 683-797)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W 2021 roku, mimo wymogu określonego w art. 31 ustawy o ochronie przyrody⁵⁷, Dyrektor Parku nie przekazał Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska (GDOŚ) danych dotyczących oceny realizacji ochrony obszaru Natura 2000 w odniesieniu do obszaru specjalnej ochrony ptaków za okres 3 lat. Ostatni raport dotyczący dyrektywy ptasiej został przekazany przez BPN w 2018 roku – nie zawarto w nim jednak, wymaganych w ww. przepisie, informacji o wpływie działań ochronnych na stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz

⁵³ Stosownie do art. 32 ust. 5 uoop, w przypadku, gdy obszar Natura 2000 obejmuje w całości lub w części obszar parku narodowego, sprawującym nadzór nad obszarem Natura 2000 w granicach parku narodowego jest jego dyrektor.

⁵⁴ Dalej: GDOŚ.

⁵⁵ Zawierających informacje dotyczące podejmowanych działań ochronnych oraz wpływu tych działań na stan ochrony siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, a także wyniki monitorowania i nadzoru tych działań.

⁵⁶ W formie tabel: [1] listy obszarów Natura 2000, dla których ustanowiono dokumenty planistyczne lub są one w trakcie opracowania; [2] listy oddziaływań i zagrożeń dla poszczególnych siedlisk / gatunków (obejmujące: kod oddziaływania / zagrożenia, ranking oddziaływania / zagrożenia – z określenie duże czy średnie znaczenie, kod oddziaływania / zagrożenia w SDF, tj. Standardowym Formularzu Danych, źródło informacji – jeśli to możliwe, informacje dodatkowe); [3] listy działań ochronnych dla siedlisk / gatunków (obejmujące: status działania, główny cel podjętych działań, lokalizację podjętych działań, efekty działań – kiedy działania zaczynają neutralizować zagrożenia i przynosić pozytywne rezultaty, listę głównych działań ochronnych, informacje dodatkowe). Dwie ostatnie listy do wypełnienia osobno dla każdego siedliska / gatunku.

⁵⁷ W brzmieniu obowiązującym do 16 października 2023 r. Obecnie, zgodnie z art. 31 uoop zmienionym przez art. 9 ustawy z dnia 13 lipca 2023 r. o zmianie ustawy o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 1890), która weszła w życie 16 października 2023 r., regionalny dyrektor ochrony środowiska sporządza ocenę realizacji celów ochrony obszarów Natura 2000 i przekazuje ją Generalnemu Dyrektorowi Ochrony Środowiska nie rzadziej niż co 6 lat.

gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000 oraz wyników monitorowania i nadzoru tych działań.

Zastępca Dyrektora Parku ds. Ochrony Przyrody wyjaśnił: *Wymienione w art. 31 ustawy o ochronie przyrody okresy sprawozdawcze pokrywają się z okresami raportowania stanu ochrony do KE (stanu ochrony siedlisk oraz gatunków ptaków ujętych w dyrektywach siedliskowej i ptasiej). Sporządzenie raportu oraz określenie jego zakresu odbywało się zawsze na polecenie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (GDOŚ) jako organu nadzorującego obszary Natura 2000. Na ten art. 31 powołuje się Dyrektor GDOŚ w piśmie DZP-WO.631.1.2018 z dnia 31 lipca 2018 r. określając, iż raport dotyczący dyrektywy ptasiej, obejmuje okres 6 letni, od 2012-2018 r. oraz przesyła zakres raportu w postaci formularzy arkusza kalkulacyjnego. Biorąc pod uwagę iż, raportowanie na polecenie GDOŚ, za poprzednie okresy sprawozdawcze, obejmowało lata 2007-2012 oraz 2013-2018, zarówno z dyrektywy ptasiej jak i siedliskowej, to sporządzenie i przekazanie raportu w połowie okresu sprawozdawczego (2021 r.) było niezasadne. W raporcie dotyczącym dyrektywy ptasiej z 2018 r. ujęto zakres informacji objęty nadesłanymi przy piśmie DZP-WO.631.1.2018 z dnia 31 lipca 2018 r. formularzami (arkuszami elektronicznymi). Odesłany w dniu 30.10.2018 r. drogą elektroniczną, przez Białowieski PN materiał, został sprawdzony przez pracownika GDOŚ i zaakceptowany pod względem merytorycznym, o czym świadczy treść maila zwrotnego.*

(akta kontroli str. 799-800)

OCENA CZĄSTKOWA

Park prawidłowo realizował zadania ochronne wynikające z planu ochrony. Część z nich – w wyniku bieżących obserwacji lub ze względu na brak środków finansowych – modyfikowano lub przesuwano na kolejne lata. Na obszarach ochrony ścisłej wykonywano je we własnym zakresie, zaś na pozostałych (czynnej i krajobrazowej) zlecano je również podmiotom zewnętrznym (analiza siedmiu postępowań o udzielenie zamówień publicznych wykazała, że przeprowadzono je z zachowaniem stosownych przepisów ustawowych i wewnętrznych procedur). Zgodnie z założeniami określonymi w planie ochrony prowadzono również monitoring przyrodniczy oraz zwalczano zidentyfikowane w BPN gatunki obce. Stwierdzona nieprawidłowość, polegająca na nieprzekazaniu w 2021 roku do GDOŚ danych dotyczących stanu ochrony obszaru Natura 2000 w zakresie dyrektywy ptasiej, miała charakter formalny i nie wpłynęła na ocenę badanego obszaru.

Obszar Parku udostępniano zgodnie z ustalonymi zasadami, w oparciu o istniejącą infrastrukturę turystyczną. Prowadzono także działania edukacyjne i promocyjne.

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o dołożenie starań, aby osoby zatrudniane na stanowiska pracowników w Służbach Parków Narodowych posiadały wykształcenie wymagane rozporządzeniem w sprawie stanowisk i wymagań kwalifikacyjnych. Z uwagi na zmianę art. 31 ustawy o ochronie przyrody NIK nie formułuje wniosku dotyczącego przekazywania do GDOŚ oceny realizacji celów ochrony obszarów Natura 2000.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, dnia 30 listopada 2023 r.

Kontroler:
Krzysztof Gołębiewski
główny specjalista kontroli państwowej

/podpisano elektronicznie/
podpis

p.o. DYREKTORA DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli w Białymstoku
Janusz Pawelczyk

/podpisano elektronicznie/
podpis